

OBSAH

H. S c h w e n d e n w e i n: Sebereflexe církevního práva v dnešním studiu teologie	81
H. M a r r é: Kooperace státu a církve a státní podpora církví – příklad pro Evropu	97
M. Č e p l í k o v á: Postavenie církví a náboženských společností v právnem poriadku Slovenskej republiky	113

DOKUMENTY

Dohoda mezi Svatým Stolcem a Kazašskou republikou	125
---	-----

ANOTACE A RECENZE

Potz, Schinkele, Schwarz, Synek, Wieshaider (vyd.), Mulík, Wieshaider (koord.): Recht und Religion in Mittel- und Osteuropa/Band Slowakei (Š. Hůlka)	131
Koch, Kurt: Konfrontace nebo dialog? (S. Příbyl)	135
Lamparter, Michal (edit.): Církev a stát. Sborník příspěvků z 5. ročníku konference (J. Georgiev)	139

INFORMACE

Zpráva z budapeštského kongresu kanonického práva na téma „Teritorialita a personalita v kanonickém a v církevním právu“ (zh/jrt)	141
Sedmý ročník konference „Církev a stát“, konaný 26. 9. 2001 na brněnské právnické fakultě (zh/jrt)	145
Naše akvizice (jj/jrt)	149
<i>Dnes Vám představujeme:</i>	
Arcidiecézní charita Praha (P. Šimek)	152
Zprávy ze Společnosti pro církevní právo (jrt)	155

CONTENTS

H. S c h w e n d e n w e i n: Sebereflexe církevního práva v dnešním studiu teologie	81
H. M a r r é: The cooperation of the State and Church and the State Support of Churches – a Pattern for Europe	97
M. Č e p l í k o v á: The Status of Churches and Religious Societies in the Law of the Slovak Republic	113

DOCUMENTS

Agreement between the Holy See and the Republic of Kazakhstan	125
---	-----

ABSTRACTS AND RECENSIONS

Potz, Schinkele, Schwarz, Synek, Wieshaider (vyd.), Mulík, Wieshaider (koord.): Law and Religion in Central and East Europe/volume Slovakia (Š. Hůlka)	131
Koch, Kurt: Confrontation or Dialogue (S. Příbyl)	135
Lamparter, Michal (edit.): The Church and the State. The Minutes of Contributions to the 5th Conference (J. Georgiev)	139

INFORMATION

The Report on the Congress of Canon Law on the Theme „Territoriality and Personality in Canon and Church Law in Budapest (zh/jrt)	141
The 7 th Year of the Conference “The Church and State” at the Law Faculty in Brno, September 26, 2001 (zh/jrt)	145
Our Acquisitions (jj/jrt)	149
<i>Today we present you:</i>	
The Archdiocesan Charity, Prague (P. Šimek)	152
News from the Church Law Society (jrt)	155

INHALT

H. S c h w e n d e n w e i n: Das Selbstverständnis des Kirchenrechtes im heutigen Theologiestudium	81
H. M a r r é: Kooperation von Staat und Kirche und staatliche Kirchenförderung – vorbildhaft für Europa	97
M. Č e p l í k o v á: Die Stellung der Kirchen und Religionsgesellschaften in der Rechtsordnung der Slowakischen Republik	113

DOKUMENTE

Vereinbarung zwischen dem Heiligen Stuhl und der Kasachischen Republik	125
---	-----

ABSTRAKTA UND REZENSIONEN

JPotz, Schinkele, Schwarz, Synek, Wieshaider (Hrsg.), Mulík, Wieshaider (Koord.): Recht und Religion in Mittel- und Osteuropa/Band Slowakei (Š. Hůlka)	131
Koch, Kurt: Konfrontation oder Dialog (S. Přibyl)	135
Lamparter, Michal (Hrsg.): Die Kirche und der Staat. Sammelband der Beiträge des 5. Jahrganges der Konferenz (J. Georgiev)	139

INFORMATIONEN

Bericht vom Kongress des kanonischen Rechts zu Budapest zum Thema „Territorialität und Personalität im kanonischen Recht und im Kirechenrecht“ (zh/jrt)	141
Der 7. Jahrgang der Konferenz „Kirche und Staat“, 26.9. 2001, Juristische Fakultät in Brünn (zh/jrt)	145
Unsere Akquisitionen (jj/jrt)	149

Heute stellen wir Ihnen vor:

Charitatives Werk der Erzdiözese Prag (P. Šimek)	152
Kurze Nachrichten der Gesellschaft für Kirchenrecht (jrt)	155

INDICE

H. S c h w e n d e n w e i n: L' autoriflessione del diritto della chiesa nello studio di teologia d' oggi	81
H. M a r r é: La cooperazione dello Stato e della Chiesa e sussidi statali per le chiese – un esempio per Europa	97
M. Č e p l í k o v á: La posizione delle chiese e delle comunità religiose nell' ordinamento giuridico della Rep. Slovacca	113

DOCUMENTI

L' accordo fra la Santa Sede e Casachstan	125
---	-----

ANNOTAZIONI E RECENSIONI

Potz, Schinkele, Schwarz, Synek, Wieshaider (Hrsg.), Mulik, Wieshaider (Koord.): Diritto e Religione nella Europa centrale e dell' Est/volume Slovacchia (Š. Hůlka)	131
Koch, Kurt: Confronto o dialogo (S. Příbyl)	135
Lamparter, Michal (ed.): La Chiesa e Lo Stato. Almanacco di contributi dalla 5a conferenza (J. Georgiev)	139

INFORMAZIONI

Le novità dal congresso di diritto canonico tenuto fra 1-8 sett. 2001 a Budapest al tema “La territorialità e la personalità nel diritto delle chiese” (zh/jrt)	141
7a conferenza “La Chiesa e lo Stato” svoltasi mercoledì il 26 settembre a.c. alla Facoltà di Giurisprudenza di Brno (zh/jrt)	145
Le nostre acquisizioni (jj/jrt)	149
<i>Oggi vi presentiamo:</i>	
Carità Arcidiocesana Praga (P. Šimek)	152
Le notizie dalla Società di Diritto Canonico (jrt)	155

Sebereflexe církevního práva v dnešním studiu teologie

Prof. Dr. Hugo Schwendenwein

Stat' vyšla v rámci sborníku *Theologie im Umbruch – zwischen Ganzheit und Spezialisierung*, Wolfgang Weirer/Reinhold Esterbauer (Hg.) – Graz; Wien; Köln: Verl. Styria, 2000

1. Tajemství inkarnace

Teologické základy církevního práva navazují na tajemství vtělení. Pokud Ježíš přebývá v církvi, potom je pro strukturu církve určující to, co bylo vyjádřeno již v chalcedonské formulí, a sice, že Ježíš Kristus je skutečný Bůh a skutečný člověk. Samozřejmě, že toto „spojení“ nemůže být mezi lidmi v životě církve viděno a upraveno jen v těchto nadpřirozených kategoriích; musí se brát také v potaz to, co se jeví v přirozeném životě lidí pro jejich soužití jako významný regulativ, totiž právo. Jak sféra nadpřirozena, tak i právo, patří do oblasti přirozena, jsou důležité pro život a strukturu církve.

2. Teologická věda pracující s právníkou metodikou

Cílem církevního práva je nabízet pomoc a vodítka, poskytovat ochranu a vytvářet formy pro to, aby lidem jednotlivě a ve společenství ukázalo cestu ke království Božímu a na této cestě jim bylo nápomocno. Kanonické právo má proto zásadně diakonicky – pastorační funkci. Jako u každého práva je i v případě církevního práva jeho hlavním úkolem vytvářet kostru, bez které se živé bytosti na tomto světě neobejdou; církev má tedy k dispozici právo a potřebuje zákony, aby mohla jako organismus existovat v dočasnosti tohoto světa a aby mohla sledovat svůj účel. Jednotlivé normy mají sloužit vzájemnému soužití věřících na jejich pouti do království Božího. Kánony Kodexu je třeba chápat, v souladu s jejich původním významem, jako měřítko pro život Božího lidu a jeho poslání. Účelem právního řádu církve je konečně nabízet

pravidla hry, struktury a formy, aby církev mohla být jako „*communio*“, tj. vystavěná na slově (Božím) a svátostí, zárodkem jednoty, naděje a spásy pro celý svět (srov. *Lumen Gentium* 9). Papež Jan Pavel II. vyjádřil ve své encyklice „*Redemptoris hominis*“ tuto myšlenku: „Všechny cesty církve směřují k člověku.“ Jednou z těchto cest je kanonické právo.¹

Právní vědu zabývající se církevním právem je třeba chápat vzhledem k těmto právně teologickým základům jako teologickou disciplínu, která pracuje s právními metodami a tu více, tu méně zohledňuje podle předmětu norem právní pozice a předpoklady. Právo upravující svátosti se vyznačuje jinými dimenzemi, než které jsou vlastní například církevnímu právu procesnímu. Dimenze spirituality je v případě řeholního práva jiná než u církevního práva trestního apod.²

3. Svátostný charakter církve

Směrodatný ekkleziologický dokument II. vatikánského koncilu dogmatická konstituce o církvi „*Lumen gentium*“ (LG) zdůrazňuje svátostný charakter církve. Je znamením a nástrojem vnitřního sjednocení s Bohem a zároveň jednoty celého lidstva. Když užívá LG pro církev obraz těla Kristova, tak se tím vyjadřuje, že božské a lidské je sjednoceno a že je v církvi, v které se nám ozřejmění tajemství spásy dostává skrze Ježíše Krista, přítomno působení Boha a jeho poslání. Používáním obrazů se vždy vyjadřuje něco, co patří ke skutečné církvi, aniž by tím byl vzňášen nárok na to, tímto obrazem beze zbytku vyčerpat podstatu církve.³

4. Obraz Těla Kristova

Obraz Těla Kristova je v kanonistice spjat⁴ s myšlenkou vtělení, s myšlenkou, že Bůh se stal člověkem a vzal na sebe ve své církvi dějinnou podobu. Podle LG (odst. 4) je Kristus hlavou Těla, kterým je církev. Z tohoto obrazu lze objasnit poslání církve, které vychází z hlavy a je podstatné pro církev. Často bývá poukazováno na vztah církve, jako mystického Těla Kristova, k eucharistickému Tělu Kristovu. Ve slavení eucharistie, v které lze spatřovat

¹ *Paarhammer, H.*, Kirchliche Rechtsordnung und Religionsunterricht, in: Biesinger A./ Schreijäck T., Religionsunterricht heute. Seine elementaren theologischen Inhalte, Freiburg/Br. 1989, 245.

² *Ibid.*

³ *Schwendenwein, H.*, Das neue Kirchenrecht, Gesamtdarstellung, Graz 1984, 25.

⁴ *Hervada, H./Lombardia, P.*, El Derecho del Pueblo de Dios I, Pamplona 1970, 33 n.

ve zhuštěné podobě realizaci života církve⁵, se odráží vše podstatné pro právní strukturu církve. Když Mörsdorf říká, že církevní právo vyrůstá ze Slova a svátostí, tak nám to na jedné straně ukazuje, že Ježíš Kristus jako Hlava (Těla) je viditelně zastoupen pověřenými zmocněnci, tj. že se v církvi setkáváme s neviditelným duchovním zplnomocněním, a na druhé straně je poukázováno na aktivní účast všech věřících.

5. Církev lásky a církev práva

Katolická mravní nauka zná jedno přikázání, které shrnuje všechna ostatní přikázání, a sice přikázání lásky. V návaznosti na to bychom mohli podlehnout pokušení tázat se, jestli mnohé, co je právem upravováno, není vzhledem k přikázání lásky nadbytečné. Přikázání lásky je samozřejmě požadavkem vůči lidem, k jehož naplnění se v životě nabízí neustále mnoho výzev. Tyto výzvy naplňuje ten či onen člověk ve větší či menší míře a někdo třeba zcela nedostačujícím způsobem. Čím více lásky je skutečně žito, tím více si můžeme odpustit záruky právního charakteru.

Když se zaměříme na to odvětví práva, které se týká vztahu k bližnímu, tak se jedná v právu o minimum toho, co musí být vůči jiným chráněno. Aby mohl být vztah k bližnímu vytvářen optimálně, je zde samozřejmě zapotřebí překonat právo láskou. Takto viděno, není protikladem k církvi práva církev lásky – církev práva je základem, na kterém stojí církev lásky, protikladem k církvi práva by bylo společenství, které nerespektuje ani to, co mu podle práva náleží, a to by bylo takové společenství, které by muselo žít mimo civilizované lidstvo. Tím že církvi odepřeme charakter právnosti, nepřispějeme ani k tomu, aby v ní byl zdůrazněn charakter lásky, naopak by se tak dostala, pokud jde o její lidskou kvalitu, do sféry nanejvýš pochybných, takřka zkorumpovaných nebo dokonce zločinných společenství.

6. Komplexní skutečnost⁶

LG 8 (odst. 1) říká o viditelně ustavené církvi, jejíž nositelem je Kristus: „Je to společnost vybavená hierarchickými orgány i Kristovo tajemné tělo, viditelné shromáždění i duchovní společenství, pozemská církev i církev obdařená nebeskými dary. Nelze ji však považovat za dvě rozdílné věci, nýbrž to obojí tvoří jedinou složenou skutečnost, srůstající z lidského i božského prv-

⁵ *Sacrosanctum Concilium* 56.

⁶ Srov. k tomu také *Sobanski, R., Kosciol - Prawo - Zbawienie*, Katowice 1979, 62 nn.

ku. Pro nemalou obdobnost bývá církev srovnávána s tajemstvím vtěleného Slova. Jako totiž přijatá přirozenost sloužíva božskému Slovu za živý, s ním nerozlučně spojený nástroj spásy, podobným způsobem slouží společenský organismus církve Kristovu duchu, který jej oživuje, k růstu těla...⁷

I když se někdy užívá pro církev, která představuje společenství lidí, termín „*societas*“ (srov. *Dignitatis humanae* 13, odst. 2), byl by vhodnější pro vyjádření skutečnosti, čím církev je, výraz „*communio*“. *Communio* je výrazem pro společenství lidí spojených s Bohem prostřednictvím milosti a mezi sebou navzájem. I zde je vztah k eucharistickému *communio*, eucharistickému společenství večeře Páně, která je s církví v nerozlučném spojení.⁸ *Communio* nevyjadřuje jen institucionální, právní aspekt církve, nýbrž též skutečnost, že jest dar Božím a živoucí Božské uskutečňování; vyjadřuje tedy komplexní skutečnost mysteria samotné církve.⁹

7. „*Communio*“ jako klíčový pojem ekkleziologie

Když se dnes ve světle ekkleziologie II. Vatikánského koncilu zdůrazňuje struktura církve ve smyslu *communio* a láska je označována za určující sílu „*communio*“¹⁰, musí se přitom vzít v potaz, že církevní „*communio*“ po II. vatikánském koncilu nepředstavuje jen něco prostě neuchopitelného, „nikoli nějaký nejasný pocit, nýbrž organickou skutečnost, která vyžaduje právní podobu a zároveň je proniknutá láskou“¹¹.

8. Lidská společnost¹² a duchovní společenství

Oproti racionalistické přirozenoprávní nauce, která se pokoušela rozšířit nárok suverénního absolutistického státu i na oblast církevní, vyvinula se ve druhé polovině 18. století zejména v rámci würzburgské školy nauka o *ius publicum ecclesiasticum*, která se snažila zdůraznit samostatnost církevního práva v návaznosti na myšlenku „*ubi societas, ibi ius*“¹³. Skutečnost, že církev

⁷ Pozn. red. Citujeme podle českého překladu in Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha 1995.

⁸ Saier, O., „*Communio*“ in der Lehre des Zweiten Vatikanischen Konzils, Mnichov 1973, 25–46.

⁹ Srov. v této souvislosti také Sobanski, R., Modell des Kirche-Mysteriums als Grundlage der Theorie des Kirchenrechts, in: Archiv für katholisches Kirchenrecht 145 (1976) 22–44.

¹⁰ Ahlers, R., Eucharistie und Kirche. Kirchenrechtliche Implikationen einer eucharistischen Ekklesiologie, in: Theologisch-praktische Quartalschrift 140 (1992) 36.

¹¹ Nota explicativa *praevia* 2.

¹² Srov. k tomu Beyer, J., Renouveau du Droit et du Laicat dans l'Eglise, Paris 1993 13 n.

existuje jako společenství lidí, vede podle této nauky k vytváření právních předpisů.

Na počátku minulého století zastával Rudolf Sohm¹⁴ radikálně spiritualistické pojetí církve, jehož důsledkem bylo chápání církevního práva jako danost vnějšího řádu, jako něco, co je v rozporu s čistě duchovní podstatou církve. Proti Sohmovi byla stavěna myšlenka inkarnace, skutečnosti, že se Kristus stal člověkem, myšlenka, že Kristus přebývá, i pokud jde o lidskou stránku, ve své církvi. Protože se Kristus stal člověkem, je jeho církev společenství k němu se hlásících lidí, viditelným lidským společenstvím, a je jí tak vlastní povaha viditelné lidské společnosti, a tím i právní povaha. Axiom „*ubi societas, ibi ius*“, který se používá i pro církev na základě inkarnace, nachází své vyjádření též v LG 8 (odst. 1). Ve společenství, v kterém jsou lidé na sobě tak závislí, jako je tomu v církvi (záruka určitých služeb vykonávaných za účelem spásy prostřednictvím lidí; lidí, kteří se zasvětili církevní službě a plně závisí na církvi), jsou úpravy mající právní povahu nezbytností.

Pokud bychom popřeli právní dimenzi církve, nebo odpírali přiznat církevnímu právu, že patří do právního rodu (*genus iuris*), tak bychom se mohli dostat do pozice, která se označuje jako ekkleziologický monophysitismus¹⁵.

9. Církevní právo – spíše výtvar tajemství spásy

Z doposud učiněných úvah by mohl být vyvozován závěr, že církevní právo je zakotveno spíše než v podstatě řádu spásy a církvi jako takové v přirozenosti sociálních struktur církve, které byly převzaty do mysteria Kristova, tj. do skutečnosti, že se stal člověkem¹⁶. Proti tomu nechť je uvedeno, že nestačí jen říci: Protože tu je vtělení, podílí se církev na lidské společnosti, a tím i na právu. To by mohlo svádět k tomu napodobovat právní úpravu těch společenství, která s sebou přinesla právo. Právo není v církvi po obsahové stránce primárně určováno jinými formami lidského práva, nýbrž církví, její podstatou, tj. zjevením. Je zásluhou Mörsdorfa, Rouco-Varela a jiných, že zřetelně

¹³ To souvisí s vytvořením nauky o církvi jako *societas perfecta* (církev jako společnost s vlastním právem). Srov. k tomu *Listl, J.*, Kirche und Staat in der neuere katholischen Kirchenrechtswissenschaft, Berlin 1978, 4–45.

¹⁴ *Sohm, R.*, Kirchenrecht I, Berlin 1923. Viz též *Viladrich, P.J.*, El Derecho Canónico, in: Catedráticos de Derecho Canónico de Universidades Españolas (vyd.), Derecho Canónico I, Pamplona 1974, 43–45.

¹⁵ Bereme-li vážně skutečnost, že se Kristus stal člověkem, tak má i vytváření společenství lidí v církvi lidské komponenty a její právo je součástí *genus iuris*.

¹⁶ Srov. *Corecco, E.*, Theologie des Kirchenrechts, in: *Listl, J.* (vyd.), Handbuch des katholischen Kirchenrechts, Regensburg 1983, 12–24, 19–21.

poukázali na skutečnost, že vtělení není jen důvodem pro to, že církevní právo jest, ale že také otázka „jak“, nebo-li obsah církevního práva, je určována vtělením¹⁷.

Kristus ustanovil svoji svatou církev na zemi jako viditelnou strukturu a je neustále jejím nositelem (LG 8, odst. 1). Na základě církevní konstituce II. vatikánského koncilu lze říci, že lidský a božský prvek tvoří v církvi jedinou komplexní skutečnost (ibid.). Tato jediná komplexní skutečnost, která v sobě zahrnuje božský prvek, je určující nejen pro to, že církevní právo jest, ale i pro to, jakou má podobu. Ovšemže k tomu patří i lidský prvek, pročez se jeví paralely, jak vyplývá i z výše uvedeného, k lidskému právu jako legitimní. Církevní právo se ale nesmí na tyto paralely omezit.

10. Dynamika a stabilita

Účastenství na často se měnících podmínkách lidského života způsobuje, že církev neustále podléhá určitému procesu přizpůsobování se. K tomuto procesu přispěla také novelizace kanonického práva.

Dynamická stránka církevního práva, charakterizovaná hesly „novelizace“, „přizpůsobení se“, „změna“, není ovšem bezbřehá. Je ji třeba poměřovat věrností k poslání církve. Je možné, že v průběhu vývoje byly některé strukturální prvky církve více poznány a zvýrazněny, ale v každém případě existují strukturální prvky církve, které její právní podobu předcházejí, vycházejí ze základů víry a přirozeného řádu a vyznačují se stabilitou.

¹⁷ Mörsdorf označil za Slovo a Svátosti za stavební kameny církevního práva, za jeho základy (Mörsdorf, K., Zur Grundlegung des Rechts in der Kirche, in: Münchener theologische Zeitschrift 3 [1952] 329–348; Mörsdorf, K., Kanonisches Recht als theologische Disziplin, in: Archiv für katholisches Kirchenrecht 145 [[1976] 45–58). Rouco-Valera zdůrazňuje, že základní prvky mysteria církve jako kategorie lidu Božího, *Corpus Christi Mysticum*, Slovo, svátosti, apoštolská sukcese nabízejí nutné prvky pro formulaci kanonického pojmu práva (Rouco-Valera, A.M., Was ist katholische Rechtstheologie?, in: Archiv für katholisches Kirchenrecht 135 [1966] 530–543; Rouco-Valera, A.M., Katholische Rechtstheologie heute, in: Archiv für katholisches Kirchenrecht 145 [1976] 3–21). Proto není možné, jak to vyjádřil papež Pavel VI. ve svém proslavu před II. mezinárodním kongresem kanonického práva 17. září 1973, v době po II. vatikánském koncilu, která je ve znamení prohloubování ekkleziologie, pěstovat kanonistiku bez předcházejícího teologického vzdělávání: „Col Concilio Vaticano II si è definitivamente chiuso il tempo in cui certi canonisti ricusavano di considerare l'aspetto teologico delle discipline studiate, o delle leggi da essi applicate. Oggi è impossibile compiere studi di Diritto canonico senza una seria formazione teologica.“ (Comm. 5, 1973, 124). Viz v této souvislosti také: Beyer, J., *Summi Pastoris Joannis Pauli II recens de iure ecclesiali et iuribus fundamentalibus magistratum*, in: *Periodica de re morali, canonica, liturgica* 70 (1981) 27.

V kanonistice vznikly také pokusy rozpracovat nejružnější církevní struktury, které závažně ovlivňují právní podobu církve¹⁸.

11. Lidské a božské právo

Církev je samozřejmě při vytváření svého právního řádu vázána předpoklady vyplývajícími z přirozeného práva (*ius naturale*) a ze zjevení (*ius Divinum positivum*), tedy právem božským (*ius Divinum*). Přirozeně musí být pro zajištění církevního života přijata úprava jdoucí nad rámec božského práva. V tomto případě se jedná o lidské právo, nebo, jak se také říká, o „*ius mere ecclesiasticum*“. Konkrétní podoba předpisů tohoto druhu je určována zákonodárcem.

Ohledně předem daného božského práva dodejme na tomto místě následující¹⁹:

11.1 Předem dané božské právo zůstává stále božským právem, i když jej lidský zákonodárce pojme do pozitivně právní normy.

11.2 Lidmi stanovené pozitivní právo musí být interpretováno tak, aby bylo v souladu s božským právem.

11.3 Toto pozitivní právo nemůže potlačit božské právo. V případě konfliktu právních norem má božské právo přednost.

12. Rozmanitost úkolů, služeb a charismat

S ohledem na strukturu církve se s oblibou odkazuje na LG 32 (odst. 1), kde je vyzdvížena různorodost církevních úkolů a služeb. „Svatá církev je z božského ustanovení uspořádána a řízena s podivuhodnou rozmanitostí. „Jako máme v jednom těle mnoho údů, ale tyto údy nemají všechny stejnou činnost, tak i my, i když je nás mnoho, jsme jedním tělem v Kristu, k sobě navzájem jsme však údy“ (Řím 12, 4–5).“²⁰

Na citovaný koncilní text navazuje úvaha, že je v církvi velká rozmanitost úkolů, služeb a charismat (např. církevní služba vedení a zvěstování, zasvěcený život, laický apoštolát, manželský život). I kanonické právo se pokouší s tím vším počítat a zabývat se specificky těmito různými úkoly a charismaty

¹⁸ Srov. např. *Mosiek, U.*, Das Verfassungsrecht der Lateinischen Kirche I, Freiburg/Br. 1975, 31–38.

¹⁹ Srov. k tomu *Hervada, J.*, Il diritto naturale nell' ordinamento canonico, in: *Ius Ecclesiae* 1 (1989) 507.

²⁰ Viz pozn. č. 7.

(např. právní úprava vedení církve, služba biskupa, faráře atd., právní normy o zvěstování víry, zasvěceném životě, manželské právo).

13. Spojení a opravdová rovnost

LG 32 (odst. 3) říká: „Ačkoli někteří jsou z Kristovy vůle ustanoveni pro jiné jako učitelé, rozdělovatelé tajemství a pastýři, přece je mezi všemi opravdová rovnost v důstojnosti a v činnosti společné všem věřícím při budování Kristova těla. Neboť rozlišení, které Pán stanovil mezi posvěcenými služebníky a ostatním Božím lidem, nese s sebou i spojení, vždyť pastýři a ostatní věřící jsou spjati společnými potřebami.“²¹ Zde se tedy apeluje na spojení a „opravdovou rovnost“ všech věřících.

14. Zvláštní poslání úřadu a kolegiální prvek

Na druhou stranu je ale zdůrazňováno zvláštní poslání úřadu, kterému dle teologické tradice náleží prostřednictvím svěcení zvláštní charakter, odpovídající jeho povaze. Mosiek užívá v této souvislosti výraz stavovské členění²². V návaznosti na 3. kapitolu LG „*De constitutione hierarchica Ecclesiae ...*“ se hovoří o „*hierarchia iuris divini*“.²³

Nehledě „na jasné vyzdvižení hierarchického prvku v církvi se nedá popřít, že pro církev podstatná ústavní forma je jedinečnou v důsledku dvou odlišných strukturálních principů, které ovšem patří k sobě: prvku hierarchického a prvku kolegiálního“²⁴.

15. *Communio ecclesiarum*

Výše zmíněná myšlenka o jednotě v rozmanitosti má význam nejen ohledně začlenění individua do církve, ale i ohledně začlenění společenství do církve. Pokoncilní kanonistika odvodila z LG 23 (odst. 1), podle kterého se církev skládá z dílčích církví, nauku o *Communio Ecclesiarum*. Církevní společenství znamená, jak v návaznosti na biskupský synod z roku 1967 rozvádí Heribert Schmitz, jednotu v plnosti rozmanitosti: „Neboť každá součást a každý

²¹ Viz pozn. č. 7.

²² Mosiek, Verfassungsrecht 1,31.

²³ Mosiek, Verfassungsrecht 1,33.

²⁴ Mosiek, Verfassungsrecht 1,34. Poukazuje přitom na „Nota explicativa praevia“ 3-4 k LG 22.

úd mají své poslání a úkoly, tj. vlastní nenahraditelné poslání a úkol přispívat k plnosti celku.⁶²⁵

W. Aymans²⁶ poukazuje na to, že existují dva prvky, které jsou oba podstatné pro vztah dílčí církev – celá církev:

15.1 Církev existuje v dílčích církvích (vnitřní prvek): Poslání církve prostřednictvím Slova a svátostí je viditelné v dílčí církvi. Dílčí církve (v čele s biskupem) mohou ve slovu a svátostech obsahově uskutečňovat všechny základní prvky poslání církve. Potud podle Aymanse není rozdílu oproti celé církvi, které není vyhrazena nějaká svátost nebo nějaký předmět zjevení. To, co je celé církvi oproti dílčí navíc vlastní, spočívá ve funkci podporovat jednotu, která musí být z jejího pohledu garantována pro celou církev. Další podjednotky dílčích církví naproti tomu nemají všechny úkoly dílčí církve (např. svátost svěcení).²⁷

15.2 Církev se skládá z dílčích církví (vnější prvek): Zde je vyjádřena sociologická skutečnost. První prvek, brán sám o sobě, by mohl vést příliš snadno k pouhému spojení autokefálních církví, druhý prvek by sám mohl vést k vytvoření monolitického bloku, jednotné církvi, jejíž jednotlivé části by představovaly podřízené jednotky církve bez oné samostatnosti. *Communio Ecclesiarum* je strukturálním zákonem pro opravdovou církev Ježíše Krista, která je vystavěna z dílčích církví, z nichž každá jednotlivě odráží celou církev.

Vedení dílčí církve přísluší hierarchickému vedoucímu orgánu s biskupskou pravomocí, který začleňuje Boží lid v dílčí církvi do církve celé. V čele celé církve stojí hierarchický vedoucí orgán s primaciálními pravomocemi, Svatý Otec, který spojuje dílčí církve a celý Boží lid.

I když se i v odloučených církvích a církevních společenstvích vyskytují prvky konstituující církev, chybí jim k plnosti *communio* spojení s jednotnou organizací, jejímž garantem je nositel Petrova úřadu. Opravdová církev Kristova je plně uskutečněna v Katolické církvi (LG 8, odst. 2).

²⁵ Schmitz, H., Tendenzen nachkonziliarer Gesetzgebung. Sichtung und Wertung, Trier 1979, 15 a 41 pozn. 59. Viz též de Echeverria, L., La diocesis y los territorios equivalentes, in: Catedráticos de Derecho Canónico de Universidades Espanolas (vyd.), Derecho Canónico 1, Pamplona 1974, 290.

²⁶ Aymans, W., in: Listl, J. (vyd.), Handbuch des katholischen Kirchenrechts, Regensburg 1983, s. 239 n.

²⁷ II. vatikánský koncil používal se zálibou výraz „církev“ pro celou církev i pro dílčí církve, ale již ne pro farnosti (o farnosti se říká, že reprezentuje viditelnou církev). Jako církve se označují převážně ta společenství, v jejichž rámci mohou být vykonávány všechny funkce církve, tj. episkopálně organizovaná společenství. (Aymans, W., Die *Communio Ecclesiarum* als Gestaltgesetz der einen Kirche, in: Archiv für katholisches Kirchenrecht 139 (1970), 69–90).

16. Význam pro osoby činné v církevním prostředí

Právní uspořádání církve je skutečností a ten, kdo usiluje o získání diplomu nezbytného pro výkon určitého povolání nebo o získání titulu v oboru teologie, musí znát samozřejmě také právní struktury církve a právní otázky, s kterými přijde do styku při praktické činnosti v církvi. To platí nejen pro kněze, ale i pro ostatní osoby činné v duchovní službě.

I učitel náboženství by měl mít základní znalosti církevního práva, které potřebuje, aby jednak v každodenních rozhovorech o církvi a o vnitrocírkevních procesech byl schopen poskytovat fundované informace, odpovědi a příspěvky do diskuse o právních strukturách církve a o problémech s tím spojených (např. o úřadech a způsobech jejich obsazování, o svazech, organizacích, o vztahu státu a církve, o právněhistorických souvislostech atd.); měl by znát pravidla hry života církve v Božím lidu uvnitř i navenek, měl by mít před očima církev nezávisle na aktuálním, často emocionálním vychýlením se určitých témat, celou církev v její komplexnosti, v jejím mysteriu zamýšleném Bohem, ale také v její lidsky hříšné situaci, měl by se považovat za pomocníka života církve v a s „*communio*“.²⁸

17. Důležitost předmětu církevní právo

Důležitost předmětu církevní právo v teologickém vzdělávání je zdůrazněna jak ve vyjádření Kongregace pro katolické vzdělávání, prot. č. 194/74 z 2.4. 1975, tak ve vyjádření této kongregace „Modifiche“ z 15. září 1986. Na jejich základě byl v rakouském vysokoškolském právu zvýšen počet vyučovacích hodin církevního práva v teologicky zaměřených oborech.

Podle prvního uvedeného z citovaných dokumentů se má církevní právo v teologickém studiu vyučovat na ekkleziologickém pozadí. Také je třeba při výuce tohoto předmětu brát v potaz pastorační stránku. Samozřejmě se také zdůrazňuje nutnost nahlédnout též na vztah státu a církve a na konfesní právo platné v dotyčné zemi.

18. Církevněprávní materie, která by měla být předmětem výuky na fakultách

Církevněprávní materie, která by měla být předmětem výuky na fakultách, by měla každopádně obsahovat následující témata:

²⁸ Paarhammer, Kirchliche Rechtsordnung und Religionsunterricht, 246.

18.1 základy a struktury církevního uspořádání (k čemuž také patří právní postavení věřících, kleriků, laiků a osob, které se rozhodly pro některou z forem zasvěceného života);

18.2. křesťanská iniciace a rekoniace z církevněprávního pohledu;

18.3 manželství v právním systému církve;

18.4 poměr vztahu církve a státu;

18.5 k tomu přistupují samozřejmě další menší oblasti jako obecné normy církevního práva, právní předpisy o zvěstování nauky a minimálně alespoň přehled o kanonickém procesu.

19. Vzdělávání v oblasti církevního práva

Vzdělávání v oblasti církevního práva slouží hlubšímu uchopení reality církve v její právní dimenzi. Neměly by zůstat zcela opomenuty:

- znalost historického vývoje církevního práva a
- církevněprávních problémů,
- výuka schopnosti teoreticky odůvodňovat, proč věda církevního práva patří do systému teologie,
- schopnosti aplikovat přiměřeně platné normy v pastorační praxi,
- schopnosti rozumět novým zákonům a v omezeném rozsahu je interpretovat a
- sledovat vědeckou diskusi o církevněprávních otázkách.

20. Spolupráce s ostatními disciplínami

Hranice jednotlivých teologických disciplín se v průběhu několika posledních let staly více propustnými. Některé otázky jsou natolik komplexní, že adekvátní odpověď může být nalezena jen, spojíme-li více dílčích aspektů, které jsou předmětem jednotlivých disciplín. Jeví se jako navýsost přiměřené kombinovat zpracování církevněprávních obsahů s aspekty přesahujícími obor církevního práva a za tím účelem využívat spojení s jinými teologickými disciplínami. To otevírá současně možnosti zdůraznit teologický charakter práva v církvi.

21. Otázky dneška

Silné zdůrazňování ekkleziologického pozadí církevního práva vede samozřejmě k tomu, že konkrétní církevní normy jsou stále přezkoumávány, jestli

jsou patřičné ve společenství spásy založené Ježíšem Kristem, nebo jestli vyžadují změny nebo diferenciaci.

Hojně se vyskytují problémy, které jsou probírány v souvislosti s reformními snahami. Tyto problémy mají povětšinou také církevněprávní stránku, i když v mnoha případech stojí v popředí nebo jsou ve hře i jiné otázky. Když je slyšet v souvislosti s vnitrocírkevními reformními snahami názor, že církevní právo představuje tam nebo onam velkou překážku, tak musí být řečeno, že církev v průběhu času stále měnila právní ustanovení, s kterými mohla disponovat. U těch norem, které nenáleží „*ius mere ecclesiasticum*“, které jsou církvi předem dány přirozeností věcí nebo vyplývají z poslání uloženého církvi Kristem, mají možnosti změn své meze.

Tam, kde je církevní právo označováno jako příčina nemožnosti požadované reformy církve je často v pozadí skutečnost, že církevní představitelé jsou, pokud jde o církevní právo, vázáni teologickými premisami nebo normami přijatými II. vatikánským koncilem, a proto musí být nejprve objasněna otázka, jestli normy patří do celku „*iuris mere ecclesiastici*“, nebo jestli je v nich skryto jádro, kterým církev nedisponuje. Pokud nenáleží k *depositum fidei* a jsou měnitelné, mohou být za určitých okolností předmětem vědecké diskuse úvahy „*de lege ferenda*“. Zde může hrát roli – případně i s ohledem na dosavadní zkušenosti – posouzení otázky, které řešení se jeví jako nejvhodnější pro neoptimálnější podobu církevního života.

Kritika církevního práva neprobíhá jen z důvodu vázanosti na teologické premisy (především vyplývající z II. vatikánského koncilu), ale také se Kodexu vytýká, že jde ve svých snahách o reformy příliš daleko. Tak se mnozí, kteří církvi a zejména jejímu právu vyčítají přílišnou přísnost a blokování reform, domnívají, že některé důvody nicotnosti manželství Kodexu z roku 1983, jejichž zákonná podoba je oproti Kodexu z roku 1917 nová, patří mezi kaučukové paragrafy, které umožňují prakticky vše a rozmělnují církevní disciplínu. Problém, že se v případě nových zákonných ustanovení setkáváme s velmi nevyváženými pokusy o interpretaci, není typicky specificky církevněprávní, jsme s ním konfrontováni při předkládání nových zákonů v nejrůznějších právních systémech. To ukazuje, jak je důležité přistupovat k normám s adekvátně vzdělaným porozuměním.

(přeložil Štěpán Hůlka)

Resumé

Autor popisuje na základě otázek dneška povahu církevního práva a jeho vztah k právní vědě a teologii. Dále představuje konkrétní požadavky na výuku církevního práva v rámci teologického studia.

Právní věda zabývající se církevním právem je teologickou disciplínou pracující s právními metodami. Církevní právo patří do oblasti přirozena a je důležité pro život a strukturu církve. Spoluurčováno je základními teologickými pojmy: „*communio*“ a vtělení. Právo není v církvi po obsahové stránce primárně určováno jinými formami lidského práva, nýbrž podstatou církve, tj. zjevením. Přitom existují strukturální prvky církve, které její podobu předcházejí, vycházejí ze základů víry a přirozeného řádu a vyznačují se stabilitou. Církev práva není protikladem církve lásky, ale základem církve, na které stojí církev lásky.

Při stanovení ohnisek ve výuce církevního práva na teologických fakultách neopomíjí autor konfesní právo a vztah státu a církve v dané zemi. V oblasti církevního práva je vyzdvihována komplexní metodika vedoucí k lepšímu pochopení a aplikaci církevněprávních norem, tak aby nebyly chápány jako překážka ve vývoji církve nebo jako reformy církve, jdoucí příliš daleko.

Summary

The Self-reflection of Church Law in the Present Study of Theology

An author describes the character of church law and its relation to legal science and theology. Further he presents the concrete requirements of teaching church law in the frame of theological studies.

The legal science whose subject is church law is a theological discipline in which legal methods are applied. Church law belongs to the area of naturalness. It is important for the life and the structure of the Church. It is co-determined by the basic theological terms of „*communio*“ and the Incarnation. Church law is not primarily determined by other forms of human law, but by substance of the Church, i.e. by the Incarnation. There are structural elements of the Church, which precede its form. These are based on the faith and the order of nature and are characterised by stability. The church of law is not in contrary to the church of love. The church of love is based on the church of law.

When he states focuses in teaching church law at theological faculties the author doesn't omit state ecclesiastical law and the relation between the state and church in given country. He points out a complex method for better understanding church law and its application so church law is not understood as a barrier to the Church development, or as too far going reforms of the Church.

Zusammenfassung

Das Selbstverständnis des Kirchenrechtes im heutigen Theologiestudium

Aufgrund der heutigen Fragestellungen beschreibt der Autor die Natur des Kirchenrechtes und sein Verhältnis zur Rechtswissenschaft und zur Theologie. Ferner stellt er die konkreten Anforderungen auf die kirchenrechtliche Ausbildung im theologischen Studium dar.

Die kirchliche Rechtswissenschaft ist als theologische Disziplin zu verstehen, die mit juristischer Methode arbeitet. Das dem natürlichen Bereich zugeordnete Kirchenrecht ist eines der für Aufbau und Leben der Kirche gewichtigen Elemente. Mitbestimmend seien doch die theologischen Grundbegriffe: „*Communio*“ und Inkarnation. Das Recht in der Kirche bestimmt sich inhaltlich nicht primär nach anderen Formen menschlichen Rechts, sondern vom Wesen der Kirche, d.h. von der Offenbarung. Es gibt der rechtlichen Gestaltung der Kirche vorgegebene, von den Glaubensgrundlagen in Verbindung mit der natürlichen Ordnung getragene Strukturelemente, denen Stabilität eignet. Rechtskirche ist auch kein Gegenstück zur Liebeskirche, sie ist eine Basis, auf der die Liebeskirche aufbaut.

Bei der Gewichtung in der Ausbildung des Kirchenrechts auf den theologischen Fakultäten vergißt der Autor nicht Staatskirchenrecht und Staat-Kirche-Verhältnis zu nennen. Im Bereich des Kirchenrechts wird eine komplexe Methodik herausgehoben, die zum beseren Verständnis der kirchenrechtlichen Rechtsnormen und zur deren beseren Anwendung führt. Diese stellen zur Zeit weder Hindernis für die Entwicklung der Kirche, noch die zu weit gehende Kirchenreform dar.

Riassunto

L'autoriflessione del diritto della chiesa nello studio di teologia d'oggi

L'autore descrive il carattere del diritto canonico e il suo atteggiamento alla scienza di diritto e alla teologia sulla base delle questioni d'oggi. Poi presenta concrete richieste all'insegnamento di diritto canonico nell'ambito dello studio di teologia.

La scienza del diritto canonico é una disciplina religiosa operante con metodica giuridica. Il diritto delle chiese appartiene all'area del naturale ed é importante per la vita e la strutture della chiesa. É condeterminato con nozioni teologiche „*communio*“ e „*incarnazione*.“ Il diritto nella chiesa non é fundamentalmente determinato dalle altre forme di diritto degli uomini, ma dalla sostanza della chiesa, cioè la rivelazione. Ci sono elementi strutturali della chiesa che antecedono il suo aspetto, escono dai fondamenti della fede e dell'ordinamento naturale e si distinguono per la stabilitá. La chiesa di diritto non sta in contrapposizione alla chiesa della caritá, ma é fondamento sul quale la chiesa della caritá e edificata.

Per stabilire i fochi nell'insegnamento di diritto canonico sulle facultá teologiche l'autore non omette il diritto ecclesiastico statale e i rapporti dello Stato e della Chiesa nei singoli paesi. Nell'ambito di diritto canonico é sopraelevata la metodica complessa dirigente verso una miglior comprensione ed applicazione delle norme canoniche in modo che non siano capite come un ostacolo nello sviluppo o come eccessive riforme della Chiesa.

O autorovi

Emeritní Prof. Dr. Hugo Schwendenwein, nar. 5.11. 1926 v Klagenfurtu, vystudoval právo, katolickou teologii a kanonické právo. Doktorem práv se stal na universitě ve Vídni, doktorem kanonického práva v Římě. Od roku 1969 působil jako univerzitní docent, od roku 1973 jako řádný profesor kanonického práva na univerzitě v Grazu. V letech 1976–1979 byl děkanem Katolické teologické fakulty této univerzity. Po mnoho let zastupoval Svatý stolec v řídicím výboru pro právní spolupráci ve Štrasburku v rámci Rady Evropy. Je rovněž konsultorem Papežské rady pro výklad textů zákonů. Od roku 1995 je řádným členem Rakouské akademie věd. Jako autor je znám obsáhlým komentářem „Nové církevní právo“ (Graz 1983, 2. vyd. Graz 1984), vydaném po promulgaci nového církevního kodexu z roku 1983. V roce 1992 mu vyšlo „Rakouské konfesní právo“, čítající 882 stran. Jeho habilitační práce „Formace kněží při přerodu/zlomu církevního práva“ byla vyznamenána cenou kardinála Innitzera. Za zmínku stojí soubor jeho článků „Ius et iustitia. Církevněprávní a konfesněprávní stati“ (Freiburg, Švýcarsko 1996, 922 str.).

Emeritus Professor Dr. Hugo Schwendenwein, born on October, 5, 1926, in Klagenfurt, graduated in law, catholic theology and canon law. He obtained the doctorate in law at the University of Vienna, the doctorate in canon law in Rome. From 1969 he habilitated as a docent, from 1973 he holded the Chair of Canon Law at the University of Graz. From 1976 to 1979 he was the dean of the Faculty of Catholic Theology there. For many years he has been a representative of the Holy See in the Head Committee for Legal Collaboration of the European Council in Strasbourg. He is a consultant of the Pontifical Council for the Interpretation of Legislative Texts. From 1995 he is an ordinary member of the Austrian Academy of Sciences. As a author, he is known by the comprehensive commentary The New Church Law (Graz 1983, the 2nd ed. Graz 1984), edited after the promulgation of the new Church code in 1983. In 1992, the book The Austrian State Ecclesiastical Law was edited, which amounts to 882 pages. His thesis for habilitation as a docent The Formation of Priests at the Turn of Canon Law was awarded the Prize of cardinal Innitzer. The collection of his articles The Ius et iustitia, Articles on Church Law and State Ecclesiastical Law (Freiburg, Switzerland 1996, 922 p.) is to be mentioned too.

Em. Univ. Prof. Dr. Dr. Hugo Schwendenwein, geb. am 5.11. 1926 in Klagenfurt, kann auf ein abgeschlossenes Studium der Rechte, der katholischen Theologie, und des kanonischen Rechtes zurückblicken. Das Doktorat der

Rechte hat er an der Universität Wien, das des kanonischen Rechtes in Rom erlangt. 1969 wurde ihm die Lehrbefugnis als Universitätsdozent für Kirchenrecht an der Universität Graz verliehen. 1973 wurde er neben dieser Universität zum ordentlichen Professor für Kirchenrecht ernannt. Von 1973–1976 war er Senator der Universität Graz, von 1976–1979 Dekan der Katholisch-Theologischen Fakultät. Durch viele Jahre hat er den Hl. Stuhl im Leitungskomitee für juristische Zusammenarbeit des Europarates in Strasbourg vertreten. Er ist auch Konsultor des Pontificium consilium de legum textibus interpretandis. Hugo Schwendenwein ist in der Fachwelt durch Vorträge in den verschiedensten Ländern und durch zahlreiche Veröffentlichungen in Erscheinung getreten. Seine Habilitationsschrift „Priesterbildung im Umbruch des Kirchenrechts“ wurde mit dem Kardinal-Innitzerpreis ausgezeichnet. Nach der Promulgation des revidierten kirchlichen Gesetzbuches (1983) erschien aus seiner Feder die erste umfassende Gesamtdarstellung des erneuerten Kirchenrechtes (Das Neue Kirchenrecht, Graz 1983, 2. Aufl. Graz 1984). 1992 veröffentlichte er ein 882 Seiten umfassendes „Österreichisches Staatskirchenrecht“. Erwähnt sei auch eine Sammlung von ihm verfasster Aufsätze (Ius et iustitia. Kirchenrechtliche und staatskirchenrechtliche Aufsätze, Freiburg Schweiz 1996, 922 Seiten). Die österreichische Akademie der Wissenschaften hat Professor Schwendenwein 1985 zum korespondierenden und 1995 zum wirklichen Mitglied gewählt. Er ist Träger zahlreicher staatlicher Auszeichnungen. Die Kirche hat sein Wirken durch Ernennung zum Apostolischen Prorogator gewürdigt.

Il prof. emerito. dr. Hugo Schwendenwein, nato il 5. 11. 1926 a Klagenfurt è laureate in diritto, teologia cattolica e in Diritto Canonico. Conseguì il dottorato di diritto nell'Università di Vienna, il dottorato del Diritto Canonico a Roma. Dal 1969 era professore associate e dal 1973 professore ordinario del Diritto Canonico nell'Università di Graz. Negli anni 1976–1979 era decano della Facoltà di Teologia Cattolica della medesima università. Per lunghi anni svolgeva l'incarico di un rappresentante della Santa Sede nel Comitato Dirigente per la Collaborazione Giuridica a Strasburgo presso il Consiglio d'Europa. Svolge altrettanto la funzione del consultore del Pontificio consiglio per l'interpretazione dei testi legislativi. Dal 1995 è un membro ordinario dell'Accademia Austriaca delle Scienze. Come autore è noto per un commentario voluminoso “Il nuovo Diritto Canonico” uscito dopo la promulgazione del CIC – 1983 (Graz 1983, 2. ed. Graz 1984). Nel 1992 è uscì il suo “Diritto Ecclesiastico Austriaco” contenente 882 pagine. La sua tesi di libera docenza “La formazione sacerdotale durante la rottura del Diritto Canonico“ era insignita dal premio del card. Innitzer. E degno di men-

Kooperace státu a církve a státní podpora církví – příklad pro Evropu

Prof. Dr. iur. Heiner Marré

Stat' vyšla v rámci sborníku: *Verfassung-Philosophie-Kirche*, Pocta Alexandru Hollerbachovi k 70. narozeninám, Joachim Bohnert, Christof Gramm, Urs Kindhäuser, Joachim Lege, Alfred Rincken, Gerhard Robbers, Duncker & Humblot, Berlin 2001.

1. *Complexio oppositorum* a šetrná rovnováha

Již v šedesátých letech upozornil Alexander Hollerbach na to, že konfesně-právní systém Spolkové republiky Německo je výsledkem dějinně-praktického rozumu, komplex protikladů (*complexio oppositorum*), jehož různé prvky musejí být upraveny ve vzájemném praktickém souladu.¹ V devadesátých letech zjevně udrželi kontinuitu s touto naukou Josef Isensee a Wolfgang Rübner, podle nichž „se v německém konfesním právu realizuje střetávání protikladů (*coincidentia oppositorum*), které představují: odluka a přátelský vztah mezi státem a církví; principiální neslučitelnost úkolů státu a církve a praktická spolupráce; náboženská neutralita státu a státní podpora církví; svoboda církve a církevní služby pro sekulární společnost; rovnost všech státních občanů a zvláštní veřejnoprávní status církví, založený na principu parity. Německo tímto vnáší do evropského sjednocovacího procesu specifické ústavněprávní dědictví, které musí v tomto procesu ochraňovat.“²

Alexander Hollerbach i Martin Heckel varovali již v šedesátých letech před zkresením tohoto systému tím, že by se jednostranně prosadil a zabsolutizoval jeden z mnoha jeho prvků. Jako příklad uvedli ideologii odluky: „Z principu odluky nelze proto vyvozovat také požadavky na oficiální, státem nařízený agnosticismus a na indiferentnost státu ve věcech kulturní a sociální politiky,

¹ Srov. předmluvu k sv. I, „Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, vyd. Joseph Krautscheidt a Heiner Marré, Münster 1969, s. 6.

² Josef Isensee/Wolfgang Rübner, *Zu Wirkung und wissenschaftlichem Profil von Joseph Listl*, in: Joseph Listl, *Kirche im freiheitlichen Staat, Schriften zum Staatskirchenrecht und Kirchenrecht*, Erster Halbband, Berlin 1996, s. XXVII nn.

kteře byly nedávno vzneseny (Erwin Fischer)⁴³. Stejně tak vypovídají dnes shodně v tomto směru Josef Isensee a Wolfgang Rüdner: „Symbióza základních práv a ústavněprávních prvků se v nauce i v praxi, a zejména pak v judikatuře Spolkového ústavního soudu, vyvinula v *grosso modo* vyvážených řešení citlivých, principiálních i detailních problémů, v šetrnou rovnováhu mezi právy jednotlivců a institucí, mezi postavením církve a státu. Interpretací konsens vytváří rámcové podmínky pro vysoce citlivou oblast vzájemného soužití ve společnosti. Tento konsens je znovu a znovu napadán. Tak vytváří laicismus nátlak, aby byla církev vytěsněna z veřejného života a vyhrazena soukromé sféře, aby byla spolupráce dvou nezávislých složek přetvořena v zákaz vzájemného ovlivňování, aby byla přátelská odluka zrušena a nahrazena oddělením, které by představovalo diskriminaci vůči ostatním společenským silám“⁴⁴.

Princip šetrné rovnováhy mezi různými prvky německého uspořádání vztahu státu a církve, jakož i princip odmítající jednostranná řešení je třeba respektovat v teorii i praxi při spolupráci státu a církvi a při stání podpoře církvi.

2. Shrnující charakteristika vztahu státu a církve

Chceme-li charakterizovat vztah státu a církve shrnujícím způsobem, můžeme tak učinit spolu s Alexandrem Hollerbachem následovně: „Konfesionálněprávní systém Základního zákona je systém věcně omezené kooperace, upřednostňující smlouvu jako prostředek pro konkrétní podobu tohoto vztahu; v tomto systému církve a náboženské společnosti, podporované právně a finančně státem, požívají na základě základního oddělení státní a církevní moci vlastní i veřejnou svobodu odstupňovaně podle principu parity“⁴⁵. A můžeme se – přes nebezpečí jednostrannosti – s Josefem Listlem odvážit k formulaci: Německý vztah státu a církve je „systém svobodné kooperace státu a církve stojící na ústavněprávním a smluvním základě“⁴⁶.

³ Tak Martin Heckel, Die Kirchen unter dem Grundgesetz, in: VVDStRL 26, Berlin 1968, s. 26 nn., 51 nn.; viz též Alexander Hollerbach, Trennung von Staat und Kirche?, in: Hochland, 58. roč., říjen 1965, s. 63 nn.

⁴ Isensee/Rüdner, Joseph Listl (viz pozn. 2), s. XXXIX.

⁵ Alexander Hollerbach, § 138: Grundlagen des Staatskirchenrechts, in: Josef Isensee/Paul Kirchhof (vyd.), Handbuch des Staatsrecht, sv. VI, Freiheitsrechte, Heidelberg 1989, č. 138–140.

⁶ Joseph Listl, Das Verhältnis von Kirche und Staat in der Bundesrepublik Deutschland, in: Handbuch des katholischen Kirchenrechts, vyd. Joseph Listl/Hubert Müller/Heribert Schmitz, Regensburg 1983, s. 1054.

3. Konkrétní oblasti kooperativní podpory církve

Mnoho rozmanitých konkrétních forem spolupráce mezi státem a církví a s tím související státní podpora církví jsou založeny na ústavě a státněcírkevních smlouvách. Po sjednocení Německa v roce 1990 se rozšířily i do nových spolkových zemí a dávají německému konfesnímu právu i další perspektivu.⁷

Ke klasickým „společným záležitostem“ státu a církve, které pro svoji realizaci potřebují kooperaci státu a církve, patří výuka náboženství, stanovená v čl. 7 odst. 3 Základního zákona jako řádný předmět na všech veřejných školách. Na jednu stranu učinil stát z výuky náboženství svou záležitost, jejíž věcné a personální náklady musí nést, na druhou stranu vyžaduje součinnost církve ve formě zmocnění učitelů náboženství v *missio canonica*, resp. u evangelických církví ve *vocatio*. Učební osnovy a učebnice se určují ve shodě s církví.

Také evangelické a katolické teologické fakulty na státních univerzitách vyžadují kooperaci státu a církve, která je v přiměřené formě v jednotlivostech upravena ve státněcírkevních smlouvách (srov. např. čl. 12 Pruského konkordátu ve spojení s čl. 23 Ústavy Severního Porýní-Vestfálska). Tyto instituce mají dvojitý charakter. Jsou státními institucemi, jejichž financování nese stát. Ale již při zřizování je zapotřebí shody s příslušnou církví; studijní a zkušební řády nemohou být vydány bez souhlasu církve; jejich cílem je vzdělávání duchovních obou velkých církví a vzdělávání učitelů náboženství. Vliv na personální záležitosti teologických fakult při ustavování a vykonávání tzv. konfesně nebo církevně vázané veřejné funkce je u katolické církve větší než u evangelické. Katoličtí univerzitní teologové potřebují před svým jmenová-

⁷ Podrobněji in: Heiner Marré, Die Kirchenfinanzierung in Kirche und Staat der Gegenwart, 3 vyd. Essen 1991, s. 31 nn.; stejný autor, Staat und Kirche in Deutschland – eine staatskirchenrechtliche Skizze, in: Kirche & Recht 1996, s. 197 nn. (201) nn.); Hollerbach, § 140: Freiheit kirchlichen Wirkens, in: HdbStR (viz pozn. 5), č. 8–66; srov. Axel Frhr. v. Campenhouse, Staatskirchenrecht, 3. Auflage München 1996, s. 220 nn. v kapitole „Gemeinsame Angelegenheiten“; Joseph Isensee, Die Zukunftsfähigkeit des deutschen Staatskirchenrechts, in: Dem Staate, was des Staates – der Kirche, was der Kirche ist, Festschrift für Joseph Listl zum 70. Geburtstag, vyd. Josef Isensee/Wilhelm Rees/Wolfgang Rübner, Berlin 1999, s. 67 nn. (76 nn.: „Von freiwilliger Kooperation zum Mitmachzwang“); Dirk Ehlers, Kommentierung des Art. 140 GG, č. 7: Prinzipien des Staatskirchenrechts, in: Michael Sachs (vyd.) GG-Kommentar, 2. vyd. Mnichov 1999. Bernd Jeand'Heur/Stefan Koriath považují ve své stručné učebnici „Grundzüge des Staatskirchenrechts“, Stuttgart/Mnichov/Hannover/Berlin/Výmar/Drážďany 2000, č. 46 přes zdrženlivost vůči koncepcím kooperace za přípustnou státní podporu náboženství, pokud tím není překročena hranice směrem k identifikaci státu a náboženství. „Odluka mezi státem a církví založená na kooperaci“ je kvitována v případě církevní daně, kde se jedná o společnou záležitost státu a církve (č. 262, 264).

ním „*nihil obstat*“, udělené příslušným diecézním biskupem, které může být odvoláno, když vyvstanou pochybnosti ohledně závažného porušení požadavků v oblasti „nauky“ nebo „způsobu života“.

Duchovní služba ve státních zařízeních – v armádě, u pohraniční strážě, v nápravných zařízeních, nemocnicích – je, pokud jsou vojenští duchovní a duchovní ve vyjmenovaných zařízeních vykonavatelé veřejné funkce vázané na určité vyznání nebo příslušnost k církvi, podobně jako výuka náboženství a teologické fakulty, příkladem přípustného částečného institucionálního spojení státu a církve při zachování základního principu odluky. Toto spojení slouží výkonu základního práva na náboženskou svobodu jednotlivým vojáky, odsouzeným, nemocným a také církvi. Kooperace státu a církve v těchto zařízeních je upravena na základě čl. 140 Základního zákona (dále jen „ZZ“ – pozn. red.) ve spojení s čl. 141 Výmarské říšské ústavy (dále jen „VŘÚ“ – pozn. red.) podrobně ve státněcírkvebních smlouvách⁸.

Státní zákonodárství, státněcírkvební smlouvy, jakož i judikatura od roku 1945 až do současnosti viděly v církevní dani, zakotvené v čl. 140 ZZ ve spojení s čl. 137 odst. 6 VŘÚ, společnou záležitost státu a církve, která jak v normativní, tak v praktické rovině předpokládá spolupráci státních a církevních orgánů při současném zachování oboustranné nezávislosti. Na konkrétním příkladě církevní daně je vidět, jak přispěly státní orgány výrazně k novému chápání vztahu státu a církve, které se konečně oprostilo od představy z konce 19. století a udržované ještě za Výmarské republiky o podřízení církve státní vrchnosti a přiklonilo se ke spolupráci státu a církve a k podpoře církve ze strany demokratického sociálního a kulturního státu, jehož povinností pečovat o obecné blaho a svobodu. Takový stát se stará, zastává pozitivně neutrální postoj, všeobecně o skupiny pluralitní společnosti, které je třeba chránit při vykonávání jejich svobod a činností. Zejména se pak stará o církve jako o instituce poskytující etický základ lidského soužití, jako nositele, inspiraci a iniciaci kulturních a sociálních služeb.⁹

Spolupráce státu a církve je konečně dlouhodobě patrná v církevní angažovanosti v oblasti sociálních služeb (Caritas, Diakonie), ve vzdělávání a kultuře.

⁸ Srov. dohody, otištěné v příloze k sv. 23 Essenských rozhovorů „Seelsorge in staatlichen Einrichtungen“, vyd. Heiner Marré a Johannes Stütting, Münster 1989, s. 169–244, které začínají smlouvou o evangelické duchovní službě v armádě z 22. února 1957.

⁹ K tomu podrobně Heiner Marré, Das kirchliche Besteuerungsrecht, in: Handbuch des Staatskirchenrechts der Bundesrepublik Deutschland, 2. vyd., vyd. Joseph Listl/Dietrich Pirson, 1. sv. Berlín 1994, s. 1101 nn. (1110 n.).

4. Ústavněprávní zakotvení kooperativní podpory církví¹⁰

Nápadné je nejprve ústavněprávní zakotvení kooperace státu a církve v jednotlivých ustanoveních Základního zákona, tak například institucionální záruka výuky náboženství v čl. 7 odst. 3 ZZ nebo záruka vybírání církevní daně v čl. 140 ZZ ve spojení s čl. 137 odst. 6 VŘÚ. To platí na úrovni zemské ústavy například v Severním Porýní-Vestfálsku i pro teologické fakulty (čl. 23 ústavy ve spojení s čl. 12 Pruského konkordátu).

5. Význam základních ústavněprávních rozhodnutí ve prospěch kooperativní státní podpory církví

Vedle těchto speciálních zakotvení státní podpory církve v ústavě stojí ještě základní všeobecné ústavněprávní zdůvodnění kooperativní podpory církve v základních ústavněprávních rozhodnutích, v jejich interpretacích prostřednictvím literatury a judikatury. Zde si můžeme všimnout změny v chápání vztahu státu a společnosti, ústavněprávního vyzdvižení církví a ostatních náboženských společností ze společenských vztahů v člancích 4 a 140 ZZ, změny v chápání základních práv a tomu odpovídajícího kulturního a sociálního charakteru státu, vyznačujícího se pozitivní náboženskou a světonázorovou neutralitou a tolerancí.

a) Změna chápání vztahu státu, společnosti a církve

Koncepce zásadní a celkové odlišnosti a oddělení státu a společnosti, státu a individuální svobody je považována převážně za překonanou, za zjednodušující a zkrslující skutečnost obsaženou v ústavě. Minimálně od té doby, co padlo na ústavní rovině rozhodnutí se pro sociální a kulturní stát, byla překročena i v pozitivním právu ostrá hranice mezi autonomní společností, nezávislou na státu, a státem. Nesmíme při všech oprávněných rozdílech (organizačně funkční povahy) mezi státem a společností opomíjet, že moderní, přerozdělující stát, jehož specifickým úkolem je i sociální a kulturní péče, stále více a více zasahuje do společenského života.

Vzhledem k tomuto stále silnějšímu proplétání se státu se společností se konfesní právo (nezávisle na jeho ústavněprávních zárukách) zařazuje adekvátním způsobem do vztahů, které demokratický kulturní a sociální stát podporuje, mezi ostatní skupiny pluralitní společnosti. Při pohledu na sociální a kulturní funkci církve a na praxi poskytování subvencí masových svazů

¹⁰ K následujícím s mnoha poznámkami: Heiner Marré, Die Kirchensteuer als Paradigma staatlicher Kirchenförderung, in: KuR 1995, s. 33 nn. (34 nn.) = 410 s. 12 nn.

a kulturních akcí ze strany finančně mocného zaopatřovacího státu by nebylo vynechání církví z přímých nebo nepřímých dotací ničím jiným než porušením příkazu neutrality, „porušením státu uloženého příkazu neidentifikace, neboť dnes již není státní podpora výjimkou, ale pravidlem, každopádně není privilegiem, ale dokladem normálního, běžného zacházení“¹¹. Podpora církví je dnes součástí normality sociálního a kulturního státu¹².

Církev nejsou ostatně, pokud jde o podporu státu, jenom tím, kdo přijímá. Můžeme to vyjádřit slovy politika, a sice dnešního ministerského předsedy Severního Porýní - Vestfálska Wolfgang Clementa, která pronesl na 28. Essenském rozhovoru na téma stát a církev: „Stát má velký zájem na duchovně-kulturním potenciálu a angažovanosti církví. Podporuje je jako podstatné kulturní nositele a zprostředkovatele, a to nikoliv kvůli nim samým, ale kvůli občanům“. A dále: „Činnost církví, zejména v sociální a kulturní oblasti, snímá ze státu jedno z břemen a přispívá – stejně jako činnost jiných svobodných subjektů – k větší pluralitě, a tím i k větší svobodě, totiž k větším možnostem pro rozhodování a volbu.“¹³ Méně společenské angažovanosti, méně církve by znamenalo více státu.

b) Ústavněprávní vyjmutí ze společenských vztahů

Pokud jde o vztah státu, společnosti a církve, nezbyvá než v souvislosti s kooperativní podporou státu konstatovat, že konfesněprávní ustanovení Základního zákona (tj. čl. 140, inkorporující církevní články Výmarské ústavy, čl. 7 s institucionální garancí náboženského vyučování a čl. 4, obsahující základní právo náboženské svobody i ve své korporativní podobě) vyjímají církve na ústavněprávní úrovni z čistě společenských vztahů. Církev jsou sice jednou ze společenských skupin vedle ostatních, nikoliv však jen jednou z mnohých. Z toho vyplývá – tak podle Gerharda Robberse¹⁴ – „přednostní postavení náboženských a světonázorových potřeb před dílčími světskými zájmy, pokud stát přejímá funkci hmotného přerozdělování“.

¹¹ Wilhelm Kewenig, Das Grundgesetz und die staatliche Förderung der Religionsgemeinschaften, in: sv. 6 Essenských rozhovorů (viz. pozn. 1), „Kirchenförderung und Kirchenfinanzierung im modernen demokratischen Staat“, Münster 1972, s. 28.

¹² Gerhard Robbers, Förderung der Kirchen durch den Staat, in: HdbStKirchR, 2. vyd, sv.1 (viz. pozn. 9), s. 878, s. odvoláním na Klaus Meyer-Teschendorf, Staat und Kirchen im pluralistischen Gemeinwesen, Tübingen 1979, s. 142.

¹³ Wolfgang Clement, Politische Dimension und Praxis der staatlichen Förderung der Kirche, in: sv. 28 Essenských rozhovorů, „Die staatliche Förderung von Gesellschaft und Kirche“, vyd. Heiner Marré/Dieter Schümmelfelder, Münster 1994, s. 41 nn. (s. 45f.).

¹⁴ Gerhard Robbers, Förderung der Kirchen (viz. pozn. 12), s. 878.

c) Změna v chápání základních práv

Kooperativní podpora státu je legitimizována v ústavě též proto, že odpovídá novému chápání základních práv. Podle něj nejsou chápána základní práva pojmutá do Základního zákona po zkušenostech s hitlerovskou diktaturou jenom jako práva sloužící na obranu jedince proti státu, jako práva chránící svobodu před státními zásahy, ale též komplementárně jako práva zajišťující podíl na státních subvencích, kterými jsou podporovány garantované svobody, zejména v hospodářsky nezajištěném sociálním a duchovně-kulturním sektoru. Judikatura Spolkového ústavního soudu a současná státopěda nejdou, zcela správně, tak daleko, že by ze svobod formulovaných v Základním zákoně odvozovaly originární, bezprostředně na ústavě založené a také žalovatelné nároky na určitá plnění nebo podíl na nich. K tomu je nutné jednání zákonodárce. Zákonodárce, podobně jako ostatní státní orgány, je v souladu s požadavky sociálního a kulturního státu zavázán vytvářet podmínky pro efektivní uskutečňování svobod, tj. pro to, aby ústavním zárukám odpovídaly reálné šance. Je povinen přijímat opatření, která budou podněcovat realizaci základních práv a podporovat doktrínu sociálního a kulturního státu.

To platí i pro základní právo náboženské svobody podle čl. 4 ZZ, a to jak v jeho individuální, tak korporativní podobě. Z čl. 4 ZZ tak vzhledem k jeho složce vyžadující plnění ze strany státu vyvstává nový legitimizační faktor pro státní podporu církví, který dává tradičně poskytované podpoře církve ze strany státu nové ospravedlnění.

6. Obecného blaho předpokládané v ústavě

Do jisté míry k meritum uspořádání vztahu státu a církve a „kooperativní podpory“ církve státem směřuje poznatek Ernsta-Wolfganga Böckenfördeho¹⁵ z oblasti státopědy o tom, že „svobodný, sekularizovaný stát žije z předpokladů, které nemůže sám garantovat“. Je to risk, který stát podstoupil kvůli svobodě samé. Jako svobodný stát může přetrvat jen tehdy, když je svoboda, kterou zajišťuje pro své občany, regulována zevnitř morálkou jednotlivců a homogenní společností.

Při interpretaci Böckenfördeova textu můžeme souhlasit s Alexandrem Hollerbachem, že „předpoklady“, z kterých stát žije, jsou náboženská víra jeho občanů a křesťanské poselství. Tím je jim zároveň přiznávána politická, stá-

¹⁵ Ernst-Wolfgang Böckenförde, Die Entstehung des Staates als Vorgang der Säkularisation, in: stejný autor, Staat, Gesellschaft, Freiheit, Studien zur Staatstheorie und zum Verfassungsrecht, Frankfurt 1976, s. 42 nn. (60).

totvorná funkce¹⁶. Přiklonění se státu k podpoře církve spočívá ve zvláštním očekávání ze strany ústavy, svobodného sekularizovaného státu a společnosti, které spojují s nasazením křesťanů a jejich církví ve prospěch společného blaha a zejména pak s veřejným působením církví jako institucí hledajících a upevňujících smysl života a hodnoty, jako výraz společenské síly, která neustále oživuje etickou kulturu, a tím upevňuje i základ státu. Kooperace státu a církve zde dostává základní význam ve společné službě společnému blahu.

Böckenfördeho věta o vitálních předpokladech státu nalézá své doplnění a pokračování v „očekáváních ústavy“, s kterým přišel Josef Isensee jako metapravní kategorií speciálně určenou pro uspořádání vztahu státu a církve¹⁷. Podle ní se očekávání státu obsažená v ústavě vztahují na způsob výkonu ústavou zaručené (církvení) svobody, který podporuje obecné blaho. „Očekávání jako metapravní kategorie nastoupí tam, kde je společnost odkázána na určitá plnění vyplývající z ústavněpravní svobody, aniž by je stát byl schopen sám od sebe vynutit nebo jím sám dostát nebo je jinak odpovídajícím způsobem nahradit. To, co stát nemůže vynutit, může podporovat a podněcovat. Způsob, jak toho dosáhnout, nabízí konfesněpravní systém Základního zákona“¹⁸. Josef Isensee vytvořil rozsáhlou typologii těchto očekávání ústavy. Tato vrcholí – kromě sociálních služeb a kulturních, respektive státněkulturních činností – v (státně)etické a náboženské službě církve ústavnímu státu.

¹⁶ Alexander Hollerbach, Religion und Kirche im freiheitlichen Verfassungsstaat. Bemerkungen zur Situation des deutschen Staatskirchenrechts im europäischen Kontext, Heft 156 der Schriftenreihe der Juristischen Gesellschaft zu Berlin, Berlin, New York 1998, s. 34 nn. (34). Hollerbach zde odkazuje na to, že v čl. 4 odst. 2 Ústavy Bádenska-Virtemberska z 11. 11. 1953 (a nyní též v čl. 109 odst. 1 Ústavy Svobodného státu Sasko z 27. 5. 1992) se o církvích a náboženských společnostech říká: „Jejich význam pro uchování a upevnění náboženského a mravního základu lidského života se uznává.“ (s. 35). Hollerbach se v této souvislosti vyjadřuje k problematice islámu v naší zemi, „který stojí před výzvou, aby vyjasnil své stanovisko ke svobodnému ústavnímu státu“. Neboť: „Ostatní náboženství můžeme zahrnout do této koncepce a aplikovat na ně základní myšlenky, pokud akceptují premisu křesťanské dělby moci a nevzpírají se legitimizaci demokratického ústavního státu.“ Křesťanská dělba moci požaduje základní rozlišování mezi duchovním a světským, mezi náboženským a politickým, mezi církevním a státním. S tím je nutně spojena záruka lidského práva na náboženskou svobodu ve své pozitivní i negativní dimenzi; ale také garance práva na sebeurčení nebo autonomie náboženských společenství, a sice na základě parity, tj. jejich rovnoprávnosti“ (s. 23, 30 n., 35). Obecně k otázce postavení islámu v konfesněpravním systému ZZ: sv. 20 Essenských rozhovorů, „Der Islam in der Bundesrepublik Deutschland“, vyd. Heiner Marré/ Johannes Stütting, s referáty Babera Johansena, Alfreda Albrechta a Wolfganga Loscheldera, Münster 1986.

¹⁷ Josef Isensee, Verfassungsstaatliche Erwartungen an die Kirche, in: sv. 25 Essenských rozhovorů, „Die Verantwortung der Kirche für den Staat“, vyd. Heiner Marré/Johannes Stütting, Münster 1991, s. 118 nn.

¹⁸ Josef Isensee, Verfassungsstaatliche Erwartungen (viz pozn. 17), s. 144.

Mezi „státněetickými službami“ církve jmenuje Isensee naléhavě důležité zajištění „etických pravidel demokracie“, ke kterým může církev přispět, neboť sama o sobě se neúčastní politické soutěže. Tato pravidla by měla spočívat v zajištění „poctivosti a slušnosti, umírněnosti a tolerance a v neposlední řadě též ve vytvoření rámcových podmínek pro pokojné řešení politických konfliktů“.

Bojovný postoj zastává proti „zuřící potratové nákaze“. Patří mezi „první úkoly církve znovu správně nastavit u lidí mravní pojmy, vštípit mládeži étos odpovědnosti nést následky v sexuálním životě, zasazovat se o přesvědčování o nedotknutelnosti života již před narozením, podporovat vůli mít děti a pomáhat ženám nést duševní a sociální problémy související s nežádoucím otěhotněním...“.

K náboženské službě církve ústavnímu státu Isensee říká: „Nejvyšší službu, kterou nemůže poskytnout jiná ze společenských skupin, vykonává církev pro ústavní stát, když směřuje lidské usilování o absolutno na království, které není z tohoto světa“. Tím je ústavní stát chráněn před výbušností absolutních katastrofických nebo spásonosných utopií a zároveň je zajištěn klid, bez kterého by nebyl životaschopný stát usilující o umírněnost a toleranci, soutěž a kompromis“¹⁹.

7. Nová legitimizace kooperace státu a církve a státní podpory církví

Při odůvodňování kooperace státu a církve a státní podpory církve z hlediska ústavněprávního a teoretickoprávního se neočekávaně objeví, a tím nás i na první pohled překvapí určitý fenomén. Totiž že historicky se vyvinuvší uspořádání vztahu stát – církev a v jeho rámci se uskutečňující perspektiva kooperativní státní podpory církve se nejeví jen jako relikv minulosti, který je třeba odstranit, nýbrž že inkorporací Výmarských církevních článků do Základního zákona a s tím spojeným ústavněprávním zázemím, jakož i novým pojetím státu a základních práv se stalo toto uspořádání zřejmějším, legitimnějším, stalo se dokonce modelem orientovaným do budoucna.

8. Německé uspořádání vztahu stát – církev v evropském kontextu

Evropská společenství a Evropská unie nemají žádné přímé konfesněprávní pravomoci. Evropská unie v prohlášení k závěrečnému aktu z Amsterdamu

¹⁹ Josef Isensee, *Verfassungsstaatliche Erwartungen* (viz pozn. 17), s. 146.

bere oficiálně na vědomí církve, náboženské a světonázorové společnosti a respektuje národní kompetence. Doslova se tam říká: „Unie respektuje status, který mají církve a náboženská sdružení a společenství podle předpisů členských států. Tento statut je nedotknutelný. Zároveň respektuje Unie statut světonázorových organizací, jakož i organizací založených na nekonfesionálním základě“²⁰.

V rámci srovnávacího konfesního práva můžeme v Evropě rozlišovat mezi třemi typy uspořádání vztahu státu a církve²¹.

a) Za prvé se vyskytují nábožensky indiferentní státy, v kterých platí systém striktní odluky státu a církve a které jsou buďto – jako například ve Spojených státech – církví nakloněny, nebo – jako například ve Francii – jsou vůči církvi (nebo alespoň původně byly) nepřátelské. V posledně jmenovaných je vyloučena jakákoli přímá podpora náboženských společností. Tak ve francouzské ústavě z roku 1958 stojí: „Republika neuznává, nefinancuje a nepodporuje žádný kult“.

b) Dále tu máme skupinu států, které se sice vyznačují organizační odlukou státu a církve, ale uznávají náboženské potřeby a zájmy svých občanů, vytvářejí jim prostor ke stejnému rozvoji, podporují jejich církevní společenství podle principu parity a s těmito společenstvími udržují – i v zájmu státu – nejrozumnější vztahy kooperativní povahy. K těmto státům se počítají Belgie a Lucembursko, Německo, Rakousko a skoro všechny kantony Švýcarska.

c) Třetí skupina států se dělí na dvě podskupiny. První je na cestě od identifikace s určitou církví nebo určitým náboženstvím k neidentifikaci nebo neutralitě, od zastaralého modelu státní církve, úzkého spojení státu a hlavního a zpravidla též státem subvencovaného náboženství země (sice zvýhodněného, ale z hlediska náboženské svobody poškozeného) směrem k základnímu modelu kooperace státu a církve. Zatímco se katolické země jižní Evropy, totiž Itálie a Španělsko, po II. vatikánském koncilu vydaly zcela touto cestou, mají protestantské země severní Evropy se svými státními církvemi – Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko, jakož i Velká Británie – této cesty ještě hodně před sebou. Švédsko tento model v roce 2000 opustilo a nalezlo, zdá se, řešení podobné německému systému.

²⁰ Hollerbach, *Religion und Kirche* (viz pozn. 16), s. 26 n., kde je také přetištěn text prohlášení o církvích k závěrečnému aktu z Amsterdamu v německém a anglickém znění.

²¹ K tomu můžeme odkázat na Heiner Marré, *Kirchenfinanzierung ...*, *Staatskirchenrechtliche Skizze...* (k oběma viz pozn. 7), dále tentýž autor, *Die Systeme der Kirchenfinanzierung in Ländern der Europäischen Union und in der USA*, in: *ZevKR*, 42. sv. (1997), s. 338 nn. Pro srovnání systému nelze opomenout: Gerhard Robbers (vyd. a autor), *Staat und Kirche in der Europäischen Union*, Baden-Baden 1995; v. Campenhausen, *Staatskirchenrecht* (viz pozn. 7), s. 385 nn.

K tomuto modelu přistoupila druhá podskupina států ze zcela opačného směrování, a sice z bývalého „východního bloku“, která se nepočítá k ortodoxnímu, ale západnímu křesťanství. Jedná se o pobaltské státy, Polsko, Českou republiku, Slovensko, Chorvatsko a Maďarsko. Tyto státy jdou cestou od identifikace státu s marxisticko-leninskou ideologií k pozitivnímu soužití a kooperaci státu a církve. Proto to mají při novém uspořádání vztahu státu a církve oproti státům s ortodoxní církví lehčí, neboť mohou využít zkušeností západoevropských zemí.

Model kooperace, kterého jedni již dosáhli a jiní k němu směřují, je dnes převažující. Jedním z důvodů je průměrnost tohoto modelu době a okolnostem, kdy stát a církve nejsou dvě proti sobě stojící moci, ale každá svým odlišným způsobem slouží stejným lidem.

V třetím typu uspořádání vztahu státu a církve, kde jsou státy na cestě od státní církve nebo ideologie k realizaci systému kooperace, se jasně ukazuje správnost postřehu, který učinil v šedesátých letech Hans Maier o erozi extrémních řešení: moderní stát podle něj má sklon k tomu: „vyhýbat se extrémním polarizacím a nechávat rozplynout protiklady (jednoty na jedné a odluky na druhé straně) v systému vzájemného vyrovnání“²². Gerhard Robbers dnes ve zkrácené podobě říká: „Zažíváme postupné, omezitelné odstátnění státních církví z jedné strany a připravenost ke kooperaci ze strany systémů odlukových. Ne všude vidíme takový vývoj a kde jej vidíme, vidíme i odlišnou míru a rychlost těchto procesů. Proběhly již ve Španělsku, Portugalsku a Itálii, probíhají v současnosti ve Švédsku, Finsku a Anglii a v jiném ohledu též ve Francii“²³.

Ve Francii vidíme v „užším kruhu“, v jádru vztahu státu a církve jen málo „přibývajících připravenosti ke kooperaci“ nebo snad „kooperativní podpory církve“; snad jen ve „vnější oblasti“, kde například (také) katolické soukromé školy dostávají státní subvence. Zdá se, že odlukové myšlení francouzské provenience převažuje v evropských ústředích v Bruselu, nemělo by být ale mírou všech věcí.

Podobná historická výchozí pozice vedla v tradičně katolických zemích, Francii, Belgii a Lucembursku, k nanejvýš odlišným výsledkům: Ve francouzské revoluci vyvlastnilo a zestátnilo Národní shromáždění dekretem z 2. listo-

²² Hans Maier, Kirche-Staat-Gesellschaft. Historisch-politische Bemerkungen zu ihrem Verhältnis, sv. 1 Essenských rozhovorů (viz pozn. 1), s. 17; viz nyní tentýž autor, „Religionen in den Staat verwebt“ – k historickému vývoji církve a státu v Německu, in: KuR 2000, s. 1 nn. (s. 5 nn.: Kooperation von Staat und Kirche – Gesellschaft und Kirchen nach dem Fall der Mauer) = KuR 120, s. 43 nn. (47nn.)

²³ Gerhard Robbers, Das Verhältnis von Staat und Kirche in Europa, in: ZevKR, 42. sv. (1997), s. 122–129 (127).

padu 1789 důležitý majetek katolické církve, z kterého byly doposud financovány její úkoly. Napoleon se pokusil znovu zavést náboženský smír a vyjednal s papežem Piem VII. konkordát, který byl podepsán 15. července 1801. Jako odškodnění za předcházející vyvlastnění církevního majetku převzal francouzský stát, ke kterému tehdy patřily dnešní Belgie a Lucembursko, do budoucna financování církví. V Belgii s její první ústavou z roku 1830 (čl. 181) – která byla i vzorem pro Lucembursko – se vývoj ubíral k dobrému soužití státu a církve. Financování církví státem se s ohledem na dobu dále vyvíjelo a kromě katolické církve je poskytováno všem státem uznaným náboženským společnostem a podle ústavy z roku 1993 i všem státem uznaným světonázorovým společenstvím²⁴.

Ve Francii byla katolická církev zákonem z 9. prosince 1905 o odluce církve a státu pseudonáboženským laicismem nepřátelsky se stavícím k církvi protiprávně utiskována a diskriminována, vyhnána z veřejného života a připuštěna jen do soukromé sféry, což vedlo k zbídačení mnoha oblastí církevního života. Například zrušení financování církve, kterou stát připravil o její majetek, tak, jak vyplývalo z tohoto zákona, vedlo k finanční nouzi katolické církve ve Francii, jež trvá až dodnes. Francouzský stát vyvlastnil a zestátnil všechny církve, které vznikly před rokem 1905. Když dnes nese finanční zátěž nezbytnou pro jejich zachování, je to jeho vlastní vina, ale také kus jeho odpovědnosti v oblasti péče o památky. Církev ovšem tuto službu, již jí stát dává bezplatně k dispozici, využívá²⁵.

Zde bychom si při postupujícím evropském integračním procesu měli zřetelněji s Alexandrem Hollerbachem²⁶ položit otázku ohledně ústavněprávních základů evropského svazku států, a tím i ohledně postavení náboženství.

²⁴ Willibald Hermsdörfer, *Geschichte und Gegenwartsgestalt des Verhältnisses von Staat und Kirche in Belgien*, Beiheft 19 zum Münsterischen Kommentar zum CIC, Münster 1998 (k tomu recenze od Heinera Marré, in: *KuR* 1999, s. 62 nn. = 991 s. 30nn.; Leo Van den hole, *Das Verhältnis von Kirche und Staat in Belgien*, in: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kan. Atlg.*, 1999, s. 401 ff. (431n.).

²⁵ René Metz, *Staat und Kirche in Frankreich. Die Auswirkungen des Trennungssystems – Neuere Entwicklungstendenzen*, in: sv. 6 *Essenských rozhovorů* (viz pozn. 11), s. 103 nn.; Brigitte Basdevant-Gaudemet, *Staat und Kirche in Frankreich*, in: Gerhard Robbers, *EU* (viz. pozn. 21), s. 127 nn.

²⁶ Hollerbach, *Religion und Kirche* (viz pozn. 16), s. 27. Viz též následující svazky obsahující přednášky a diskusní příspěvky k „Essenským rozhovorům na téma stát a církev“, vedeným Alexandrem Hollerbachem, které se věnují rozsáhle sjednocování Evropy a jeho významu pro vztah státu a církve. Jedná se o sv. 27 (vyd. Heribert Heinemann/Heiner Marré, Münster 1993), 29 (vyd. Heiner Marré/Dieter Schümmelfeder, Münster 1995) a 31 (vyd. Heiner Marré/Dieter Schümmelfeder/Burkhard Kämper, Münster 1997). Svazek 27 k tématu „Die Einigung Europas und die Staat-Kirche Ordnung“ obsahuje přednášky Otto Kiminicha, Jochena Abr. Froweina a Gerharda Robberse, svazek 29 k tématu „Die Neuordnung des Verhältnisses von Staat und

K tomu mohou něčím přispět i německé zkušenosti a německé konfesní právo. Mohou ve vztahu k Evropě upozornit na to, že je třeba se shodnout na společném hodnotovém základě. Nežije snad nejen svobodný sekulární stát, ale i evropský svazek států z předpokladů, které sám nemůže vytvořit? Nepotřebují snad jak Brusel, tak Francie společné hodnotové základy, které pocházejí z křesťanství?

Na závěr se vraťme na začátek tohoto příspěvku, kde bylo upozorňováno na to, že Alexander Hollerbach v šedesátých letech označil německý systém vztahu státu a církve jako komplex protikladů (*complexio oppositorum*). Roku 1998 to formuloval ve vztahu k evropské situaci následujícím způsobem²⁷:

„Pokud německý systém vyjadřuje jako základní prvky tohoto vztahu oboustrannou svobodu a poctivou spolupráci, nesouměřitelnost a komunikaci, odstup i blízkost, vzájemnou kritičnost a partnerskou loajalitu, tak si může činit nárok na to, aby byl jakožto prostřední řešení vyhýbající se extrémům považován z pohledu historie a vzájemného porovnání za moderní, do budoucna orientovaný a možná i vzorový systém vztahu státu a církve. Schopný přežítí bude ale jen tehdy, když nalezne pochopení ze strany společnosti a když církev budou s to vyplnit věrohodným způsobem jim nabízený rámec.“

(přeložil Štěpán Hůlka)

Resumé

Autor pojmenovává nejdůležitější prvky svobodného kooperativního modelu vztahu stát–církev v Německu. Všímá si nejen zakotvení tradičních konfesněprávních institutů, jako je výuka náboženství, duchovní služba ve státních zařízeních nebo církevní daň, v Základním zákoně, resp. inkorporovaných člancích Výmarské ústavy, ale také základních státněprávních rozhodnutí německého státu. Zde poukazuje zejména na změnu v chápání vztahu státu, společnosti a lidských práv k církvi. Kooperativní podpora církve ze strany státu je odůvodněna mj. tezí o předpokladech státu, které sám není schopen zajistit, a tezí o aktivní účasti státu při ochraně lidských práv (tedy i náboženské svobody). V německém modelu kooperace vidí autor vzor pro ostatní státy sjednocující se Evropy.

Kirche in Mittel- und Osteuropa“ obsahuje přednášky a zprávy od Otto Luchterhandta, Alojzje Orszulika, Paula Rotha, Františka Lobkowicze, Petera Erdő a Josepha Listla a svazek 31 k tématu „Die Staat-Kirche-Ordnung im Blick auf Europäische Union“ obsahuje přednášky Christiana Starcka („Das Christentum und die Kirchen in ihrer Bedeutung für die Identität der Europäischen Union und ihrer Mitgliedstaaten“), Rudolfa Streinze a Hermanna Lübbehö (,Das Christentum, die Kirche und die europäische Einigung“).

²⁷ Hollerbach, Religion und Kirche (viz. pozn. 16), s. 28.

Summary

The cooperation of the State and Church and the State Support of Churches – a Pattern for Europe

An author enumerates the most important elements of the free cooperative model of the relation between the Church and State in Germany. He notices not only the traditional institutes of state ecclesiastical law as teaching religion, pastoral service in state establishments or a church tax laid down in the Fundamental Act or in the incorporated articles of the Weimar Constitution, but also the fundamental decisions of the German state. He points out the change of the understanding the relation of the State and the society to the Church and the change of understanding human rights especially. The cooperative support of the Church by the State is reasoned, among others, by the thesis about the preconditions of the State that cannot be secured by the State itself and by the thesis about an active participation of the State in the protection of human rights including the protection of a freedom of religion. The author thinks the German model of cooperation is a pattern for the other states of unifying Europe.

Zusammenfassung

Kooperation von Staat und Kirche und staatliche Kirchenförderung – vorbildhaft für Europa

Der Autor benennt die wichtigsten Elemente des freiheitlichen Kooperationssystem des Staat-Kirche-Verhältnisses in Deutschland. Er macht zum Gegenstand seines Artikels nicht nur die Verankerung der traditionellen staatskirchenrechtlichen Gebieten, die Religionsunterricht, Seelsorge in staatlichen Einrichtungen oder Kirchensteuer darstellen, in dem Grundgesetz, bzw. in den inkorporierten Kirchenartikeln der Weimarer Reichsverfassung, sondern auch die grundlegenden staatsrechtlichen Entscheidungen des deutschen Staates. Hier wird insbesondere auf das gewandelte Verständnis des Verhältnisses von Staat, Gesellschaft und der Menschenrechte zur Kirche. Die kooperative Förderung der Kirche vom Staat wird durch die These über die Implikationen des Staates, die er selbst nicht gewährleisten kann, als auch durch die These über die aktive Teilnahme des Staates an dem Menschenrechtsschutz (also auch der Religionsfreiheit) unterstützt. Das deutsche Kooperationssystem scheint dem Autor als vorbildhaft für sonstige Staaten des zu vereinigenden Europas.

Riassunto

La cooperazione dello Stato e della Chiesa e sussidi statali per le chiese – un esempio per Europa

L'autore denomina gli elementi più importanti del modello della relazione Stato-Chiesa di libera cooperazione in Germania. Nota non solo l'ancoraggiamento degli

istituti tradizionali di diritto ecc. statale come l'insegnamento della religione, il servizio pastorale nei stabilimenti dello stato o le imposte alle chiese nella Legge fondamentale, risp. negli articoli incorporati della Costituzione di Weimar, ma anche le decisioni di base dello stato tedesco. Qui sottolinea il cambiamento nel capire il rapporto dello Stato, della società e dei diritti umani verso la Chiesa. Il sussidio di cooperazione alla chiesa dalla parte dello Stato é motivata fra l'altro dalla tesi sulle funzioni dello Stato che esso non é capace di assicurare e dalla tesi sull'attiva partecipazione dello Stato nella tutela dei diritti dell'uomo (allora anche della libertá della religione.) Nel sistema tedesco della cooperazione l'autor vede un esempio per gli altri Stati dell'Europa unificante.

O autorovi

Profesor Dr. iur. Heiner Marré byl do května 1994 promotorem iustitiae essenského biskupství. Je profesorem konfesního práva na právnické fakultě Ruhrské univerzity v Bochumu. Stejný obor vyučuje na essenském kněžském semináři a na katolické teologické fakultě münsterské univerzity. Je spoluzakladatelem Essenských rozhovorů na téma stát a církev a spoluvydavatelem stejnojmenné knižní edice, v níž vyšlo již 32 svazků.

Těžištěm jeho bádání je srovnávání konfesněprávních systémů i modelů financování církví v Evropě a v USA. Na toto téma hovořil 6. září 1996 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy Praze. 28. května 1997 byl zvolen čestným členem Společnosti pro církevní právo v Praze.

Professor Dr. iur. Heiner Marré was until May 1994 the promoter iustitiae of the Essen Bishopric. He is a professor of the confessional law at the Faculty of Law of the Ruhr University in Bochum. He also teaches the same branch at the Essen Priest Seminar and at the Catholic Theological Faculty of the Münster University. He is a co-founder of the Essen Discussions on the Theme State and the Church and a co-editor of the book edition of the same name, in which 32 volumes have been already published.

The centre of his research lays in comparing of the confessional legal systems and models of Church financing in Europe and in the U.S.A. On this theme, he gave a lecture at the Faculty of Law, Charles University in Prague, on September 5, 1996. On May 28, 1997, he was elected an honorary member of the Society for Church Law in Prague.

Professor Dr. iur. Heiner Marré war bis Mai 1994 Justitiar des Bistums Essen. Er ist Professor für Staat-Kirche-Recht an der Juristischen Fakultät der Ruhr-Universität Bochum. Für dasselbe Fachgebiet lehrt er am Essener Priesterseminar sowie an der Katholisch-Theologischen Fakultät der Uni-

versität Münster. Er ist Mitbegründer der Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche und Mitherausgeber der gleichnamigen Schriftenreihe, von der inzwischen 32 Bände erschienen sind.

Sein Forschungsschwerpunkt ist der Vergleich der Staat-Kirche-Systeme sowie der Modelle der Kirchenfinanzierung in Europa und den USA. ber dieses Thema sprach er am 6. September 1996 in der Juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag. Am 28. Mai 1997 wurde er zum Ehrenmitglied der Gesellschaft für Kirchenrecht in Prag gewählt

Il professor Dr. iur. Heiner Marré svolgeva fino a maggio 1994 la funzione di promotore di giustizia del vescovato di Essen. É incaricato come professore del Diritto Ecclesiastico nella Facoltà di Giurisprudenza dell'Università della regione Ruhr a Bochum. Insegna la stessa disciplina nel seminario a Essen e nella Facoltà Teologica a Münster. Appartiene tra i fondatori dei Colloqui di Essen sul tema Stato e Chiesa ed è coeditore di una collana dello stesso titolo nella quale sono usciti già 32 volumi.

Il punto principale della sua ricerca rappresenta la comparazione dei sistemi del rapporto Stato-Chiesa nonché del finanziamento delle Chiese nell'Europa e negli Stati Uniti. Su questo tema ha parlato il 6. Settembre 1996 nella Facoltà di Giurisprudenza dell'Università di Carlo a Praga. Il 28. Maggio 1997 era eletto da membro donore della Società di Diritto Canonico a Praga.

Postavenie cirkví a náboženských spoločností v právnom poriadku Slovenskej republiky

JUDr. Margita Čeplíková, CSc.

Existencia náboženských organizácií (cirkví a náboženských spoločností) je neoddeliteľnou súčasťou slovenskej spoločnosti. Zo strany štátu je ich postavenie právne upravené viacerými právnymi predpismi, spadajúcimi do rôznych odvetví práva. Sú to právne predpisy rôzneho stupňa právnej sily, ktorých základ sa zrodil súčasne so zmenami spoločenských pomerov na našom území v roku 1989.¹

Nový trend spoločenského vývoja na začiatku roku 1990 znamenal splnenie mnohých očakávaní cirkví i náboženských spoločností. „Odateizovanie“ štátu, uvoľnenie náboženského života, pluralizmus nastúpený i v tejto oblasti spoločenského života, našli prirodzene svoj odraz i v práve ako nástroji regulácie zmenených spoločenských vzťahov. Ich nevyhnutnosť odôvodňovala aj skutočnosť, že v uvedenom období boli ešte stále v platnosti cirkevnoprávne predpisy z roku 1949.

Z najvýznamnejších právnych predpisov prijatých štátom po roku 1990 nemožno opomenúť zákon č. 16/1990 Zb., ktorým sa menil zákon č. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom. Uvedeným zákonom sa štát zaviazal poskytovať **osobné požitky duchovným cirkví a náboženských spoločností**, ktorí pôsobia v duchovnej správe, cirkevnej administratíve alebo v ústavoch pre výchovu duchovných, ak išlo o duchovných, ktorým tieto požitky poskytoval ku dňu 31.12.1989. Okrem uvedeného zákon zrušil potrebu štátneho súhlasu k voľbe či ustanoveniu akéhokoľvek pracovníka v cirkvi z radov duchovných.²

V oblasti majetkových vzťahov cirkví bolo snahou štátu **napraviť krivdy minulosti**. Dôkazom tejto snahy bolo prijatie zákona č. 298/1990 Zb. o úprave niektorých majetkových vzťahov rehoľných rádov a kongregácií i arcibiskup-

¹ Pastiersky list arcibiskupa metropolitu Jána Sokola v tejto súvislosti uvádzal: „Celkom nový život začína aj Cirkev. Dúfame, že zakrátko bude zrušený dozor nad Cirkvou, že budú zaplnené biskupské stolec, obnovia sa mužské i ženské rehole, doplnia sa rady kňazov, zaplnia sa uprázdnené farnosti“. – Katolícke noviny, roč. 141, č. 1/1990, s. 3.

² Bližšie pozri: Evanjelický posol spod Tatier, roč. 80, 1990, č. 6, s. 70.

stva olomouckého. Zákon č. 298/1990 Zb. bol v roku 1991 novelizovaný zákonom č. 338/1991 Zb., ktorý bližšie konkretizoval niektoré otázky týkajúce sa nehnuteľného majetku rehoľných rádov a kongregácií i arcibiskupstva olomouckého i právneho vysporiadania sa s doterajšími užívateľmi nehnuteľností. Zmyslom týchto právnych predpisov bolo celkovo umožniť obnovenie činnosti rádov, ktorá bola aktom štátu bez akejkoľvek zákonnej podpory zastavená v roku 1950. Podobného charakteru bol aj zákon č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku, ktorý sa popri iných subjektoch dotkol i náboženských organizácií. Cieľom vydania tohto zákona bolo zmierniť následky majetkových krívd, ku ktorým došlo voči vlastníkom poľnohospodárskeho a lesného majetku v období rokov 1948 až 1989. Úplné znenie tohto zákona vyšlo v roku 1994 – **z. č. 11/1994 Z. z.** o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku. Účelom tohto zákona bolo dosiahnuť zlepšenie starostlivosti o poľnohospodársku a lesnú pôdu obnovením pôvodných vzťahov k pôde.

Osobitnú skupinu právnych noriem vydaných štátom po roku 1990 a upravujúcich postavenie cirkví predstavujú **právne normy na úseku cirkevného školstva**. Významnou právnou normou regulujúcou pôsobenie cirkví v tejto oblasti spoločenského života bola vyhláška Ministerstva školstva, mládeže a športu SR a Ministerstva zdravotníctva SR č. 536/1990 Zb. o zriaďovaní a činnosti cirkevných škôl. V zmysle uvedeného právneho predpisu cirkví alebo náboženské spoločnosti majú možnosť zriaďovať cirkevné základné školy, cirkevné špeciálne školy, cirkevné stredné školy, cirkevné strediská praktického vyučovania a cirkevné učilištia.³ V školskom roku 1990/1991 pôsobil na Slovensku 6 cirkevných škôl (z toho 2 stredné), v školskom roku 1991/1992 to už bolo 37 cirkevných škôl (z toho 10 stredných). Školských otázok sa dotýkala i vyhláška Federálneho ministerstva práce a sociálnych vecí č. 571/1990 Zb. o odmeňovaní učiteľov náboženstva.

Za základný právny predpis, ktorý upravuje postavenie cirkví a náboženských spoločností, ako aj ich vzťahy ku štátu, možno považovať **zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností**. Právnym základom pre tvorbu tohto zákona sa stal ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádzala Listina základných práv a slobôd, keďže jeho ustanovenia dotýkajúce sa slobody myslenia, svedomia a náboženského vyznania boli recipované do konečnej podoby zákona. Zákon č. 308/1991 Zb. slúži doposiaľ ako základný právny predpis upravujúci postavenie cirkví a náboženských spoločností a ich vzťahy ku štátu na území Slovenskej republiky. Vo svojich všeobecných ustanoveniach rieši zákon otázku realizácie slobody svedomia a vyznania i práva byť bez náboženského vyznania. V duchu tohto zákona sa cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou

rozumie dobrovoľné združenie osôb rovnakej náboženskej viery v organizácii s vlastnou štruktúrou, orgánmi, vnútornými predpismi a obradmi. Oba pojmy „cirkev“ i „náboženská spoločnosť“ sú používané pre tie útvary, ktorých prostredníctvom prejavujú fyzické osoby kolektívne – „spoločne s inými“ a „verejne“ taxatívne vymedzenými spôsobmi (bohoslužbou, vyučovaním, náboženskými úkonmi, zachovávaním obradov) svoje náboženstvo alebo vieru.

Z hľadiska právneho sa stalo osobitne významným ustanovenie zákona o tom, že cirkvi a náboženské spoločnosti sú **právnickými osobami**. Vychádzajúc z toho sa môžu vzájomne združovať, môžu vytvárať komunity, rády a podobné spoločenstvá. Z hľadiska vzťahu vnútorných predpisov cirkví a náboženských spoločností a všeobecne záväzných právnych predpisov vydávaných štátom, zákon stanovil, že cirkvi a náboženské spoločnosti môžu na plnenie svojho poslania vydávať vnútorné predpisy, pokiaľ tieto nie sú v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi vydávanými štátom. Inými slovami povedané, všetky cirkevnoprávne predpisy musia byť v súlade s platným právnym poriadkom Slovenskej republiky.⁴

Ustanovenia zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností dotýkajúce sa procesu ich registrácie bližšie konkretizoval **zákon č. 192/1992 Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností**. Orgánom kompetentným zabezpečovať registráciu sa stalo na území SR Ministerstvo kultúry. Cirkev alebo náboženská spoločnosť môže podať návrh na registráciu po preukázaní, že sa k nej hlási najmenej 20 000 plnoletých osôb, ktoré majú trvalý pobyt na území SR. Registrácia má charakter správneho konania a pokiaľ zákon neustanovuje inak, postupuje sa v nej podľa ustanovení správneho poriadku. V súčasnosti je na území Slovenskej republiky zaregistrovaných **15 cirkví a náboženských spoločností**, prídudla Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia.

Dôkazom ústretovosti štátu voči cirkvám bolo i prijatie **zákona č. 234/1992 Zb., ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 94/1963 Zb. o rodine** v znení zákona č. 132/1982 Zb. Dovtedy existujúca a zaužívaná forma obligatórneho civilného sobáša bola nahradená **fakultatívnou formou** spočívajúcou na voľbe **uzavretia manželstva** buď civilnou alebo cirkevnou formou, pričom obe tieto formy sa stali z hľadiska právneho rovnocennými.⁵

³ Katolícke noviny, roč. 141, 1990, č. 39, s. 3.

⁴ Bližšie pozri: Evanjelický posol spod Tatier, roč. 87, 1997, č. 30, s. 2.

⁵ Bližšie pozri: Fischerová, J.: Uzatváranie manželstva. In: Verejná správa, 1992, č. 20, s. 25.

Všeobecnú, základnú a východiskovú rovinu právnej reglementácie vzťahov k cirkvám a náboženským spoločnostiam predstavuje **Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.**

Základom Ústavy v prístupe k otázkam slobody myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery, ako aj práva byť bez náboženského vyznania, sa stala Listina základných práv a slobôd a zákon č. 308/1991 Zb. I tu z hľadiska právneho riešenia vzájomných vzťahov štátu a cirkví bolo zakotvené, že cirkvi a náboženské spoločnosti spravujú svoje záležitosti samy, **nezávisle od štátnych orgánov**. Išlo teda najmä o také záležitosti, akými sú zriaďovanie cirkevných orgánov, ustanovenie duchovných jednotlivých cirkví a náboženských spoločností, zabezpečovanie vyučovania náboženstva a zakladanie rehoľných a iných cirkevných inštitúcií. Pri výkone uvedených činností získali teda náboženské organizácie ústavnoprávne záruky svojej samostatnosti. Právne garantovaná je ich autonómnosť a samostatnosť vo vnútorných záležitostiach, týkajúcich sa organizácie cirkevného života a ich nezávislosť na štátnej moci. Na druhej strane je právne garantované poskytovanie pomoci štátu cirkvám a náboženským spoločnostiam v otázkach ich hospodárskeho zabezpečenia. Národná rada Slovenskej republiky každoročne schvaľuje v štátnom rozpočte finančné prostriedky určené cirkvám a náboženským spoločnostiam. Ich správcom je Ministerstvo kultúry SR – cirkevný odbor, ktorý tieto prostriedky rozpisuje pre potreby cirkví a náboženských spoločností. Predovšetkým ide o zabezpečenie plátov duchovných, v rámci možností pokrytie nákladov na prevádzku biskupských úradov a napokon finančné zabezpečenie prevádzky samotných cirkevných škôl, vrátane plátov učiteľov náboženstva na štátnych školách. Problematika finančného vzťahu štátu a cirkví je právne upravená zákonom č. 522/1992 Zb., ktorým sa menil z. č. 218/1949 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom v znení zákona č. 16/1990 Zb. Uvedený zákon vychádzal z ustanovení z. č. 308/1991 Zb. a ustanovení nariadenia vlády ČSFR č. 578/1990 Zb. o úprave osobných požitkov poskytovaných duchovným cirkví a náboženských spoločností. Tento bol na území už samostatnej Slovenskej republiky novelizovaný nariadením vlády SR č. 187/1997 Z. z.

V kalendáriom roku 1993 bol prijatý **zákon NR SR č. 282/1993 Z. z. o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam**. Slovenská republika ako prvý z postkomunistických štátov týmto zákonom dôsledne riešila problematiku **reštitúcií majetku cirkví**. Zákon sa vzťahoval na zmiernenie následkov niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam odňatím vlastníckeho práva k nehnuteľným i hnutel'ným veciam a to na základe rozhodnutí štátnych orgánov, občianskoprávných i správnych aktov vydaných v období **od 8. mája**

1945 (židovským náboženským obciam od **2. novembra 1938**) do 1. januára 1990. Oprávnenými osobami v zmysle tohto zákona sa stali štátom registrované cirkvi a náboženské spoločnosti so sídlom v SR vrátane ich častí s právnou subjektivitou, ktorých vec prešla do vlastníctva štátu alebo obce v rozhodnom období.⁶ Prinavrátanie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam príslušným cirkvám sa vykonávalo na základe dohody o vydaní vecí, uzavretej medzi oprávnenou a povinnou osobou.⁷ Konania súvisiace s vydaním nehnuteľných vecí boli oslobodené od správnych poplatkov.

Z právnych noriem vydaných v neskorších rokoch je žiadúce spomenúť niektoré **tretnoprávne normy**, ktoré sa činnosti cirkví a náboženských spoločností istým spôsobom dotýkajú. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti č. 114/1994 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu väzby, zakotvila povinnosť ústavov vytvárať zodpovedajúce podmienky pre duchovnú starostlivosť o obvinených. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti č. 125/1994 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody, zasa právne upravila existenciu základných foriem účasti cirkevných organizácií v živote odsúdených (pastoračné návštevy, vykonávanie bohoslužieb, spovedí, zabezpečovanie náboženskou literatúrou, organizovanie besied a prednášok s náboženskou tematikou a podobne).

V oblasti **pedagogického pôsobenia cirkví a náboženských spoločností** významnú úlohu malo prijatie zákona o sústave základných a stredných škôl č. 350/1994 Z. z. (školský zákon). Vzdelanie získané v cirkevných školách je rovnocenné vzdelaniu získanému na ostatných typoch škôl. Slovenská republika považuje cirkevné školy za neoddeliteľnú súčasť spoločnosti asi tak, ako za jej súčasť považuje každého veriaceho človeka. Cirkevná škola je jednou z dnešných typov škôl, jednou z dnešných ponúk školskej výučby a výchovy popri školách štátnych.

Štát spolupracuje s cirkvami **na princípe partnerskej spolupráce** so snahou o udržiavanie ústretových vzťahov, ktoré by boli prínosom pre obe autority. Poskytuje cirkvám významnú podporu pri výkone ich činnosti, garantuje ich právne postavenie a možnosti ich pôsobenia vo verejnom živote. Cirkvi spravujú svoje záležitosti nezávisle od štátnych orgánov. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky je síce ústredným orgánom štátnej správy aj v oblasti cirkví a náboženských spoločností, nevykonáva však nad nimi dozor, nezasaňuje do ich vnútorných záležitostí, ani metodicky neusmerňuje ich činnosť. Činnosť organizovaná jednotlivými cirkvami a náboženskými spoločnosťami

⁶ Postoj cirkví k problematike reštitúcií priniesla i cirkevná tlač. Pozri bližšie: Katolícke noviny, roč. 108 (144), 1993, č. 43, s. 14 a Evanjelický posol spod Tatier, roč. 83, 1993, č. 42, s. 334.

⁷ Bližšie pozri: Macko, J.: Kataster nehnuteľností a cirkevný majetok. In: Verejná správa, 1994, č. 9, s. 20.

je prospešná pre právny štát v rôznych oblastiach spoločenského života – v oblasti kultúrnej, sociálnej, vzdelávacej, výchovnej a iných. Existuje náboženská sloboda, ktorá je právne garantovaná a s ňou spojené podmienky pre intenzívny rozvoj náboženského a cirkevného života. Revitalizovali sa kňazské semináre, rehole, laické hnutia, misijná a charitatívna činnosť cirkví. Vydáva sa náboženská literatúra, cirkvi majú v masmédiách svoje duchovné relácie. Rozvíja sa cirkevné školstvo.

Na základe výsledkov sociologického prieskumu „Náboženstvo 1998“ organizovaného Sociologickým ústavom SAV, je v Slovenskej republike zo všetkých občanov 68,7 % katolíkov.⁸ Z pätnástich na Slovensku registrovaných cirkví a náboženských spoločností je z hľadiska členstva najpočetnejšou Rímskokatolícka cirkev.

Dňa 16. augusta 2000 vláda Slovenskej republiky na svojej 112. schôdzi schválila text **základnej, rámcovej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou**. Táto zmluva bola pripravovaná pomerne dlhé obdobie zmiešanou komisiou, zloženou zo siedmych zástupcov Konferencie biskupov Slovenska a apoštolského nuncia a z ôsmich členov vlády. Garantom prípravy zmluvy za vládu SR sa stal minister zahraničných vecí Eduard Kukan. História prípravy zmluvy sa datuje od roku 1996 a presahuje pôsobenie jednej vlády (začiatky jej príprav spadajú ešte do obdobia vlády Vladimíra Mečiara). Proces jej prípravy bol však z nedostatku politickej vôle zastavený v auguste 1998. K pokračovaniu rokovaní o jej obsahu došlo až začiatkom roku 1999. V novembri 1999 bol základný text zmluvy technicky parafovaný.⁹ V zmysle textu zmluvy sa Slovenská republika a Svätá stolica vzájomne považujú za nezávislé a autonómne subjekty medzinárodného práva. Slovenská republika uznáva právo Katolíckej cirkvi v Slovenskej republike i jej členov na slobodné a nezávislé pôsobenie, ktoré zahŕňa najmä verejné vyznávanie, hlásanie a uskutočňovanie katolíckej viery, slobodu pri plnení poslania Katolíckej cirkvi, vykonávanie jej kompetencií ustanovených kanonickým právom, vykonávanie vlastníckeho práva k jej finančným a materiálnym prostriedkom a spravovanie jej vnútorných vecí. Na druhej strane „Svätá stolica garantuje, že Katolícka cirkev využije všetky vhodné prostriedky na mravné formovanie obyvateľov Slovenskej republiky v prospech spoločného dobra podľa princípov katolíckej náuky v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.“¹⁰

⁸ Výsledky výskumu bližšie uvádzajú Katolícke noviny, roč. 114, 1999, č. 3, s. 3.

⁹ O chronológii týchto udalostí bližšie pozri: Pravda, roč. X, 2000, č. 190, s. 5.

¹⁰ Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou (dokument). In: Pravda, roč. X, 2000, č. 201, s. 17.

Charakter zmluvy je všeobecný, rámcový. Viaceré jej ustanovenia sa budú v budúcnosti konkretizovať v ďalších štyroch osobitných medzinárodných zmluvách. Pôjde o otázky rozsahu a podmienok uplatnenia práva výhrad vo svedomí, otázky finančného zabezpečenia Katolíckej cirkvi, ustanovenia o výkone duchovnej služby v ozbrojených silách a policajných zboroch i oblasť pôsobenia Katolíckej cirkvi v oblasti školstva). Na uzavretie týchto zmlúv nie je stanovený žiaden konkrétny termín, avšak s ich prípravou by sa malo začať ešte v tomto volebnom období.

Dňa 24. 11.2000 bola Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou podpísaná predsedom vlády SR Mikulášom Dzurindom a štátnym sekretárom Svätej stolice kardinálom Angelom Sodanom.¹¹ Národná rada SR vyjadrila súhlas s ratifikovaním zmluvy 30. 11.2000. Výmenou ratifikačných listín medzi prezidentom SR Rudolfom Schusterom a štátnym sekretárom Svätej stolice Angelom Sodanom dňa 18. 12. 2000 zmluva nadobudla platnosť.¹²

Z posledného obdobia postavenie cirkví a náboženských spoločností na území Slovenskej republiky právne dotvára **zákon č. 394/2000 Z. z., ktorým sa mení zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností**. V zmysle tohto zákona sa cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou rozumie „dobrovoľné združenie osôb rovnakej náboženskej viery v organizácii utvorenej podľa príslušnosti k náboženskej viere na základe vnútorných predpisov príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti“. Všetky cirkvi a náboženské spoločnosti majú pred zákonom rovnaké postavenie. V § 4 ods. 5 novela stanovuje, že *štát môže s cirkvami a náboženskými spoločnosťami uzatvárať zmluvy o vzájomnej spolupráci*. V prípade ostatných cirkví však pôjde o vnútroštátne zmluvy, nakoľko tieto cirkvi na rozdiel od Katolíckej cirkvi nie sú subjektami medzinárodného práva. Zákon č. 394/2000 Z. z. nadobudol účinnosť 1. januára 2001.

Okrem uvedeného Národná rada Slovenskej republiky prijala uznesenie, aby vláda v termíne do 30. 9. 2001 predložila návrh nového zákona o vzťahu štátu a cirkví a náboženských spoločností. Tento by mal odrážať nové skutočnosti, ktoré vznikli vo vzťahoch štátu a cirkví od prijatia zákona č. 308/1991 Zb., teda zmeny, ktoré v týchto vzťahoch nastali za posledných desať rokov vývoja našej spoločnosti i štátu. Rovnako sa predpokladá **nový model finan-**

¹¹ Pápež Ján Pavol II. v súvislosti s podpísaním zmluvy zdôraznil jej význam pre celkové postavenie cirkvi a jej inštitúcií v právnom štáte. Pozri bližšie: Národná obroda, roč. XI, 2000, č. 272, s. 1.

¹² Ako pri výmene listín uviedol kardinál Ján Cryzostom Korec, „prijatie zmluvy je dôkazom, že SR uznáva duchovnú moc pôsobenia katolíckej cirkvi“. Historický význam nadobudnutia právoplatnosti zmluvy ocenil i prezident Slovenskej republiky. Pozri bližšie: Národná obroda, roč. XI, 2000 č. 292, s. 1.

covania cirkví stelesnený v novej právnej úprave. Podľa pripravovaného zákona o financovaní cirkví bude 15 cirkví a náboženských spoločností na Slovensku dostávať príspevok na plat duchovných, obmedzeného počtu prevádzkových pracovníkov a na prevádzku ústredí **podľa počtu veriacich**, ktorí sa k nim prihlásia pri sčítaní ľudu v roku 2001.

Dotvorenie právnych predpisov regulujúcich postavenie cirkví a náboženských spoločností na Slovensku je úlohou veľmi zodpovednou. Vyžaduje si zo strany štátu citlivý prístup, vďaka ktorému budú môcť tieto náboženské organizácie plniť svoju pozitívnu úlohu v transformujúcej sa slovenskej spoločnosti i naďalej.

Resumé

Autorka analyzuje postavenie náboženských organizácií (cirkví a náboženských spoločností) v Slovenskej republike. Tieto vzťahy skúma z hľadiska platnej právnej úpravy (de lege lata).

Analyzuje zmeny v právnej úprave postavenia a činnosti cirkví po roku 1989, ako aj právne normy samostatnej Slovenskej republiky po roku 1993. Pozornosť venuje právnym normám rôznych právnych odvetví, ktoré sa cirkví a náboženských spoločností týkajú (Ústave Slovenskej republiky, zákonu o registrácii cirkví a náboženských spoločností, normám trestného práva, právnym normám, ktoré sa týkajú pôsobenia cirkví v školstve, atď.). Autorka sa zaujíma tiež o aktuálne otázky vzťahu štátu a cirkví na území Slovenska (Základná zmluva medzi SR a Svätou stolicou a novela zákona o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností).

Summary

The Status of Churches and Religious Societies in the Law of the Slovak Republic

An author analyses the status of religious organisations, churches and religious societies, in the Slovak Republic. She discusses a valid legal regulation (de lege lata).

She analyses the changes of the legal regulation relating to the status and activities of churches from the year 1989, so as the legal regulation relating to this matter after the year 1993 when the independent Slovak Republic was constituted. She focuses on the different sectors of law relating to churches and religious societies (the Constitution, the Registration Act, criminal law, the legal regulation of the activities of churches in school etc.). The author interests in the actual questions of the relation between the State and Church at the territory of Slovakia (the Fundamental Agreement between the Slovak Republic and the Holy See, and the amendment to the Religious Freedom Act).

Zusammenfassung

Die Stellung der Kirchen und Religionsgesellschaften in der Rechtsordnung der Slowakischen Republik

Die Autorin analysiert die Stellung von konfessionellen Organisationen (Kirchen und Religionsgesellschaften) in der Slowakischen Republik. Diese Beziehungen untersucht sie aus dem Gesichtspunkt der geltenden Rechtsregelung (*de lege lata*).

Sie analysiert die Änderungen in der Rechtsregelung der Stellung und der Tätigkeit der Kirchen nach dem Jahre 1989, sowie auch die Änderungen der Rechtsordnung der selbständigen Slowakischen Republik nach dem Jahre 1993. Sie widmet die Aufmerksamkeit der Rechtsnormen verschiedenen Rechtsgebieten, die sich auf Kirchen und konfessionellen Gesellschaften beziehen (der Verfassung der Slowakischen Republik aus dem Jahre 1992, dem Gesetz über die Registrierung der Kirchen und Religionsgesellschaften, strafrechtlichen Normen, der Rechtsvorschriften, die sich auf das Wirken der Kirchen in dem Schulwesen beziehen, usw.). Die Autorin interessiert sich auch für die aktuellen Fragen der Beziehung zwischen den Kirchen und dem Staat auf dem Gebiet der Slowakei (Grundvertrag zwischen der Slowakischen Republik und dem Heiligen Stuhl und die Novelle des Gesetzes über die Freiheit des Glaubensbekenntnis und der Stellung der Kirchen und der Religionsgesellschaften).

Riassunto

La posizione delle chiese e delle comunità religiose nell'ordinamento giuridico della Rep. Slovacca

L'autrice analizza la posizione delle organizzazioni religiose (chiese e altre comunità religiose) nella Rep. Slovacca. Questi esamina dal punto di vista del diritto vigente (*de lege lata*).

Analizza i cambiamenti dello stato e delle attività delle chiese dopo 1989 nell'ordinamento giuridico e allo stesso modo le norme della Slovacchia indipendente dal 1993. Si concentra sulle norme di diversi brani dell'ordinamento che hanno rilevanza per le chiese. (Costituzione della Repubblica, la legge sulla registrazione delle chiese, norme di diritto penale, norme concernenti l'attività delle chiese nelle scuole, ecc.). L'autrice si interessa anche delle questioni attuali del rapporto fra lo Stato e le chiese in Slovacchia (Accordo fra Slovacchia e la Santa Sede, la modificazione della legge sulla libertà religiosa e sullo stato delle chiese e comunità religiose).

O autorce

JUDr. Margita Čepliková, CSc. sa narodila v roku 1960 v Prahe. Vyštudovala Právnickú fakultu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, kde v roku 1983 získala doktorát. V rokoch 1983 – 1989 absolvovala niekoľko-ročný študijný pobyt i internú aspirantúru na Katedre teórie a dejín štátu a práva uvedenej fakulty. V rokoch 1989–1993 pracovala ako odborný pracovník na Historickom odbore Východoslovenského múzea v Košiciach. V roku 1993 získala na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave vedeckú hodnosť kandidáta právnych vied v odbore dejiny štátu a práva. Od roku 1993 pracuje ako odborná asistentka na Katedre teórie štátu a práva Právnickej fakulty UPJŠ v Košiciach, kde zabezpečuje výučbu predmetu Sociológia práva. V rámci vedeckovýskumnej činnosti sa venuje vzájomným vzťahom štátu a cirkvi na Slovensku a ich právnej úprave. Je členkou Spoločnosti cirkevného práva a spolupracuje na jej akciách v Prahe a v Brne.

JUDr. Margita Čepliková, CSc. was born in Prague in 1960. He studied the Law Faculty of the University of Pavel Jozef Šafárik in Košice. She obtained a doctorate in 1983. From 1983 to 1989, she completed a study stay lasting several years and became a full-time research assistant at the cathedra of theory and legal history of the mentioned university. In the years 1989–1993, she worked as a researcher at the Historical Department of the East Slovakian Museum in Košice. In 1993, she obtained the degree of a candidate of legal sciences at the Law Faculty of Komenský University in Bratislava. She has worked as an assistant professor at the cathedra of legal theory of the Law Faculty of the University of Pavel Jozef Šafárik in Košice since 1993. She is a lecturer in legal sociology. She focuses on the mutual relations between the State and Church in Slovakia and their legal regulation. She is a member of the Church Law Society and she collaborates on its activities in Prague and Brno.

JUDr. Margita Čepliková, CSc., geb. 1960 in Prag., absolvierte Juristische Fakultät der Pavel Jozef Šafárik-Universität in Košice, wo sie auch 1983 Dokortitel erwarb. In den Jahren 1983–1989 war sie mit der internen Aspirantur am Lehrstuhl für Theorie und Geschichte des Staates und des Rechts an derselben Fakultät beschäftigt. In den Jahren 1989–1993 arbeitete sie als wissenschaftliche Mitarbeiterin in der Abteilung für Geschichte des Ostslowakischen Museums in Košice. 1993 erwarb sie an der Juristischen Fakultät der Komenského-Universität in Bratislava den wissenschaftlichen Grad des

Kandidaten der Rechtswissenschaft im Bereich der Rechts- und Staatsgeschichte. Seit 1993 arbeitet sie als wissenschaftliche Assistentin am Lehrstuhl der Theorie des Rechts und des Staates der Juristischen Fakultät UPJŠ in Košice und ist zuständig für den Fach Rechtssoziologie. Im Rahmen der wissenschaftlichen Arbeit widmet sich die Autorin dem Staat-Kirche Verhältnis in der Slowakei und dessen rechtlicher Regelung. Sie ist auch Mitglied der Gesellschaft für Kirchenrecht und nimmt an deren Veranstaltungen in Prag und Brunn teil.

JUDr. Margita Èeplíková, CSc. é nata a Praga nel 1960. Si é laureata alla Facoltà di Giurisprudenza della Università di P. J. Šafarik a Košice (Slovacchia). Fra 1983–89 si specializzava alla cattedra della teoria e di diritto dello stato e di diritto della suddetta università. Fra 1989–93 lavorava nel Dipartimento storico del Museo della Slovacchia orientale a Košice da un 'specializzato. Nel 1993 ha ottenuto alla Facoltà Giuridica dell'Università Komenského a Bratislava il grado del candidato delle scienze giuridiche nella specializzazione della storia dello Stato e di diritto. Dallo stesso anno lavora come un assistente specializzato alla cattedra della teoria dello Stato e del diritto alla Facoltà Giuridica dell'UPJŠ a Košice dove gestisce la materia „la Sociologia di diritto.“ Nell'ambito delle ricerche si concentra alla relazione dello Stato e delle chiese in Slovacchia e alle norme corrispondenti. È membro della Società per il Diritto delle chiese e partecipa alle sue attività a Praga e Brno.

STRANA 124 VAKÁT

Agreement between the Holy See and the Republic of Kazakhstan

*Given in the Vatican
on the 24 September 1998*

The Holy See and the Republic of Kazakhstan hereafter referred to as the Parties

- accept the following as binding both the Holy See and the Republic of Kazakhstan
- acknowledging their adherence to the norms of international law and
- desiring to develop mutual relations between the Holy See and the Republic of Kazakhstan in accordance with the principles of respect and non-interference in internal affairs

have agreed as follows:

Article 1

The Parties acknowledge mutual freedom in the exercise of their rights and powers and commit themselves to respect this principle in their mutual relations and in their cooperation for the good of people.

Dohoda mezi Svatým Stolicem a Kazašskou republikou

Vereinbarung zwischen dem Heiligen Stuhl und der Kasachischen Republik

*L'accordo fra la Santa Sede e
Casachstan*

*uzavřená dne 24. září 1998
ve Vatikánu*

Svatý Stolec a Kazašská republika (dále „strany“),

- přijímající následující ustanovení jako závazná pro Svatý Stolec i Kazašskou republiku,
- potvrzující svou vázanost normami mezinárodního práva a
- přejíce si rozvíjet vzájemné vztahy mezi Svatým Stolicem a Kazašskou republikou v souladu s principy respektování a nevměšování do vnitřních věcí

se dohodly na následujícím:

Článek 1

Strany uznávají vzájemnou svobodu při uplatňování svých práv a pravomocí a zavazují se respektovat toto pravidlo ve svých vzájemných vztazích a při své spolupráci pro dobro lidí.

Article 2

The authorities of the Republic of Kazakhstan shall grant residence permits to members of the Catholic Church from abroad appointed for service in the particular Churches or other institutions of the Catholic Church in the territory of the Republic of Kazakhstan, for the whole period of their assignment, in conformity with the existing legislation.

Article 3

The Republic of Kazakhstan recognizes the juridical capacity of legal persons for such entities of the Catholic Church for which provision is made in the Codes of Canon Law, such as Archdioceses, Dioceses (Eparchies) or Apostolic Administrations, Parishes, Religious Communities, Missions, Associations, Seminaries, Colleges, Schools and Educational Institutions, after their registration with the organs of justice.

Article 4

The competent ecclesiastical authorities shall transmit to the competent State organs of the Republic of Kazakhstan an authentic copy of the acts of the establishment of new entities or of the recognition of existing entities of the Catholic Church for their inclusion in the State register of legal personalities in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan.

Článek 2

Orgány Kazašské republiky povolí pobyt členům Katolické církve ze zahraničí, kteří byli určeni ke službě v partikulárních církvích nebo jiných institucích Katolické církve na území Kazašské republiky, po celou dobu jejich přidělení, v souladu s existujícími právními předpisy.

Článek 3

Kazašská republika uznává právní subjektivitu právnických osob těm subjektům Katolické církve, kterým ji přiznávají ustanovení Kodexu kanonického práva, jako jsou arcidiecéze, diecéze (eparchie) nebo apoštolské administratury, farnosti, církevní řády, misie, společnosti, semináře, koleje, školy a vzdělávací instituce, po jejich registraci soudními orgány.

Článek 4

Příslušné církevní autority předají příslušným státním orgánům Kazašské republiky ověřenou kopii zakládacích listin nových právnických osob nebo uznání stávajících právnických osob Katolické církve za účelem jejich zápisu do státního registru právnických osob v souladu s právními předpisy Kazašské republiky.

Article 5

The competent ecclesiastical authorities of the Catholic Church in Kazakhstan shall inform the competent State authorities about the appointment of ecclesiastical ministers.

Article 6

The Republic of Kazakhstan in conformity with its national legislation shall give the Catholic Church the possibility of acquiring through ownership or lease, corresponding to the needs of the Church, buildings and plots of land for the construction of the buildings necessary for the pastoral service of the Church, such as Churches, parish houses, houses of residences for the performance of religious, socio-cultural, catechetical, educational and charitable activities.

The protection of the right of ownership of the Catholic Church shall be guaranteed in conformity with the legislation of the Republic of Kazakhstan.

Article 7

The Republic of Kazakhstan recognizes as included under the name of Catholic schools: schools founded and directed by canonical entities with legal capacity or subjected to the norms of Canon Law and recognized as such by the competent ecclesiastical authorities in conformity with Article 3 of the present Agreement.

Článek 5

Příslušné církevní autority Katolické církve v Kazachstánu budou informovat příslušné státní orgány o jmenování církevních představitelů.

Článek 6

Kazašská republika v souladu s vnitrostátním právem umožní Katolické církvi podle jejích potřeb získat do vlastnictví nebo nájmu budovy a stavební pozemky nutné pro pastorační činnost Církve, jako jsou kostely, fary a rezidenční domy pro výkon náboženských, sociálně-kulturních, katechetických, vzdělávacích a charitativních činností.

Ochrana vlastnického práva Katolické církve bude zaručena v souladu s právními předpisy Kazašské republiky.

Článek 7

Kazašská republika rozumí pod pojmem katolické školy: školy založené a řízení církevními subjekty s právní subjektivitou nebo podřízené normám kanonického práva a uznané příslušnými církevními autoritami v souladu s článkem 3 této dohody.

Article 8

The Republic of Kazakhstan recognizes the right of the Catholic Church to establish its own schools at various levels and for various purposes and to govern them in conformity with the legislation of the Republic of Kazakhstan and the norms of Canon Law. Citizens of the Republic of Kazakhstan studying in ecclesiastical educational institutions of the Catholic Church enjoy the privileges which are provided for by the legislation of the Republic of Kazakhstan.

Article 9

The Republic of Kazakhstan recognizes the right of the Catholic Church to organize and support the activity of its own medical and social institutions which are necessary for the discharge of its charitable and spiritual mission; such activities are to be carried out in conformity with the appropriate laws of the Republic of Kazakhstan.

Article 10

The Republic of Kazakhstan shall facilitate the rendering of spiritual assistance by the Catholic Church to the faithful residing in State-run health and care institutions and places of confinement.

Article 11

The Republic of Kazakhstan recognizes the right of the Catholic Church

Článek 8

Kazašská republika uznává právo Katolické církve zřizovat své vlastní školy různých stupňů a různého zaměření a řídit je v souladu s právními předpisy Kazašské republiky a normami kanonického práva. Občané Kazašské republiky studující na církevních vzdělávacích institucích Katolické církve požívají těch práv, která jsou stanovena právními předpisy Kazašské republiky.

Článek 9

Kazašská republika uznává právo Katolické církve organizovat a podporovat činnost svých vlastních zdravotnických a sociálních institucí, které jsou nutné pro vykonávání jejího charitativního a duchovního poslání; takové činnosti musí být vykonávány v souladu s příslušnými zákony Kazašské republiky.

Článek 10

Kazašská republika bude napomáhat poskytování duchovní pomoci Katolickou církví věřícím pobývajícím ve státě provozovaných zdravotnických a pečovatelských institucích a ve věznicích.

Článek 11

Kazašská republika uznává právo Katolické církve svobodně vyjadřovat

to express freely its views and principles, including its right to make use of the mass media in accordance with the current legislation of the Republic of Kazakhstan.

Article 12

The Parties, acknowledging mutual interest in the development of relations in the field of culture, shall encourage the broadening of ties between institutions in the Republic of Kazakhstan and Catholic institutions in the whole world, and will facilitate the exchange of students between ecclesiastical educational institutions and research centers in accordance with the internal legislation of the Parties.

Article 13

In case controversies should arise regarding the interpretation or application of the provisions of the present Agreement the Parties will resolve them by way of negotiations and consultations.

Article 14

Changes and additions may be made to the present Agreement by mutual consent of the Parties.

Article 15

This Agreement shall enter into force from the moment of reciprocal notification of the fulfillment by the

své názory a principy, včetně práva využívat masmédií, v souladu se stávajícími právními předpisy Kazašské republiky.

Článek 12

Strany, potvrzující vzájemný zájem na rozvoji vztahů na poli kulturním, budou podporovat rozšiřování spolupráce mezi institucemi v Kazašské republice a Katolickými institucemi ve světě a výměnu studentů mezi církevními vzdělávacími institucemi a výzkumnými centry v souladu s právními řády stran.

Článek 13

Spory, které by mohly vzniknout při výkladu nebo aplikaci ustanovení této dohody, vyřeší strany cestou vyjednávání a konzultací.

Článek 14

Změny a dodatky této smlouvy mohou být provedeny na základě souhlasu stran.

Článek 15

Tato dohoda vstupuje v platnost okamžikem vzájemné výměny notificačních listin stranami, které stvrzují

Parties of the procedures necessary for its entrance into force.

This Agreement will remain in force for a period of 10 years and its force will automatically be extended for subsequent five-years periods thereafter, until such time that either Party sends the other, within six months, a written notification of its desire to discontinue the force of this Agreement.

Given in the Vatican on the 24 September 1998, in two duplicates, each in the English, Kazakh and Russian languages, all texts being equally authentic.

In case divergence should arise on the interpretation of the provisions of the present Agreement, the English language text shall prevail.

splnění procedur nutných pro její vstup v platnost.

Tato dohoda bude v platnosti po dobu 10 let a její platnost bude automaticky prodloužena vždy o dalších 5 let, dokud některá ze stran nezašle druhé, ve lhůtě 6 měsíců, písemné oznámení svého přání ukončit platnost této dohody.

Dáno ve Vatikánu, 24. září 1998, ve dvou vyhotoveních, každé v anglickém, kazašském a ruském jazyce, přičemž všechna znění jsou autentická.

V případě sporu o výklad ustanovení této smlouvy bude rozhodným text v anglickém jazyce.

**Angelo Cardinal
Sodano**

FOR THE HOLY SEE
LIC

**Kasymzhomart K.
Tokaev**

FOR THE REPUB-
LIC
OF KAZAKHSTAN

**Angelo kardinál
Sodano**

za Svatý Stolec

**Kasymzhomart K.
Tokaev**

za Kazašskou republiku

¹ O výjimečném opaku by mohla svědčit např. organizace soutěže právnických časopisů „Karlovarské právnícké dny“ (Karlsbader Juristentage).

Potz R., Schinkele B., Schwarz K., Synek E. M., Wieshaider W. (Hrsg.); Mulík P., Wieshaider W. (Koord.): Recht und Religion in Mittel- und Osteuropa/Band Slowakei

WUV Universitätsverlag, Wien, 2001, s. 150.

Právo a náboženství ve střední a východní Evropě/svazek Slovensko
Law and Religion in Central and East Europe/volume Slovakia
Diritto e Religione nella Europa centrale e dell'Est/volume Slovacchia

Po rozdělení Československa na Českou a Slovenskou republiku nastal zejména v Čechách jistý útlum, pokud jde o reference o vývoji jednotlivých odvětví společenského života. Tento útlum se do jisté míry přenesl i do sféry právní a způsobuje, že jen málo právníků projevuje zájem o vývoj v sousední zemi¹. Počin vídeňského Institutu pro právo a náboženství v podobě vydání prvního svazku výše jmenované řady je tak významným přínosem pro české srovnávací konfesní právo.

Jedinečnost publikace spočívá v tom, že je sice psána slovenskými autory, ale v jazyce německém za redakce Dr. W. Wieshaidera, pracovníka vídeňského institutu, což se projevilo i v členění knihy srovnatelném s obdobnými publikacemi evropského formátu. Publikace je rovněž opatřena obsáhlým anglickým resumé, to znásobuje možnost její dostupnosti téměř v celé Evropě. Cílem publikace je zjevně informovat přehledným způsobem o právních aspektech vztahu státu a církve na Slovensku. Z pohledu českého čtenáře je zajímavé srovnání odlišného společenského a právního vývoje dvou historicky tak spjatých celků. Předmětem této recenze jsou tak především některé tyto odlišnosti, doplněné o poznámky k německému (rakouskému) pojmosloví, kterým je zpracováván právní řád cizího státu. Naprosto stranou této recenze zůstávají otázky interpretace určitých historických období a událostí.

Vztah státu a církví, mezi nimiž hraje na Slovensku prvořadou roli Katolická církev, je na několika místech charakterizován jako vztah kooperace, jenž je stručně shrnut na str. 91:

„Stát zaručuje registrovaným náboženským společnostem právní subjektivitu, umožňuje jim působení ve veřejném životě a podílí se rozsáhlým způsobem

² Viz Revue církevního práva 18 – 1/2001, str. 55 nn.

bem na ekonomické podpoře těch činností církve, které slouží obecnému prospěchu. Považuje je za instituce s nenahraditelným morálním potenciálem, a očekává proto od nich, že budou významnou měrou přispívat nejen k morální obnově společnosti, duchovně zdevastované minulým režimem, ale také odpovídajícím způsobem v oblasti výchovy, vzdělání a kultury.

Stát vychází ve vztahu k náboženským společnostem z jejich uznání a vědomí, že k vytvoření a zachování spravedlivého společenského řádu nestačí jen funkční právní řád. Spatřuje proto v náboženských společnostech také ochránce systému hodnot.“

Tato charakteristika je pak v celé knize dokladována na jednotlivých konfesněprávních institutech, které jsou vyjádřením principu kooperace.

Na začátku výčtu některých odlišností nelze opominout postavení ústavy v slovenském právním řádu. Všechny normy slovenského právního řádu musí být v souladu s ústavou, tato podmínka se týká i ústavních zákonů, a musí být v jejím duchu i vykládány. Ve vztahu k Listině základních práv a svobod, recipované z federálního ČSFR, tu tak máme co do činění s garancemi lidských práv (čl. 11 nn.), které jsou koncipovány širěji nebo úžeji než záruky v Listině. Smlouvy o lidských právech a svobodách mají přednost před obyčejným zákonodárstvím. Na poli mezinárodních smluv drží Slovensko oproti České republice primát v podobě Základní smlouvy mezi Svatým stolcem a SR z 24.11. 2000². Vzhledem k čerstvosti dokumentu omezují se příslušné pasáže pouze na věcný rozsah úpravy konkordátu a z pochopitelných důvodů neanalyzují jeho důsledky a dopady do slovenského právního řádu. Pokud jde o ostatní zákonodárství, recipovala SR i zákon č. 308/1991 Sb. (Zb.), který prošel od té doby několika novelizacemi, naposledy v souvislosti s výše jmenovaným konkordátem.

Z jednotlivých odvětví konfesního práva stojí za zmínku otázka restitucí, financování církví a církevního školství.

V ostatních oblastech konfesního práva nejsou odlišnosti tak veliké, aby českého čtenáře mohly něčím dramaticky překvapit.

Pokud jde o církevní restituce, znamená slovenský zákon č. 282/1993 Zb., o zmírnění majetkových křivd způsobených církvím a náboženským společnostem, skutečně asi nejserióznější způsob řešení jak navrátit církvím majetek. Svou metodikou se navrácení majetku podobá restitucím světského majetku z počátku 90. let, rozdíl je právě jen v oprávněných subjektech. O to více překvapuje, že nedorešena zůstala otázka financování církví, kdy podobně jako v Čechách dobíhá systém státního financování. Tato forma přímého financování je sice označována jako důsledek nedostatečného institucionálního oddělení státu od náboženských společností (str. 95), ale nikde v publikaci nejsou naznačeny realistické formy financování církví. Na str. 34 jsou sice vyjmeno-

vány základní tři modely financování církví (daňové asignace, zvláštní církevní příspěvky, daňová zvýhodnění příspěvků poskytovaných církvím), které jsou předmětem diskuse, včetně vztahu jednotlivých církví k těmto modelům; všechny tyto úvahy jsou však příliš abstraktní, chybí jim analýza případných dalších zdrojů příjmů z navráceného majetku a započtení těch finančních toků ze strany státu, které budou směřovat k církvím i po uskutečnění zmíněného institucionálního oddělení. Ze zkušeností České republiky a třeba též Maďarska je zřejmé, že je to otázka velmi technicky složitá, jejíž vyřešení může být pádným důkazem o naplnění principu kooperace státu a církví a přátelské součinnosti nebo také o jeho opaku.

Velmi zajímavá je též otázka církevního školství. V smyslu čl. 13 odst. 2 konkordátu mají školy zřízené Katolickou církví stejné postavení jako školy státní a jsou neoddelitelnou součástí výchovně-vzdělávací soustavy Slovenské republiky³. Tato možnost je teoreticky otevřena i školám ostatních církví. Výuka náboženství je na prvním stupni státních škol nepovinným předmětem, na druhém stupni je možno si vybrat mezi výukou etiky a náboženství. Na středních státních školách je to opět nepovinný předmět. Náboženství na státních školách plní hlavně informativní roli a není známkováno. Problematika církevního školství je zajímavá nejen pro své jednotlivé prvky svého uspořádání, ale také pro celkové posuzování právního charakteru právní subjektivity církví (viz níže úvahy o veřejnoprávním charakteru církví).

V celé publikaci se používá termínů Religionsgemeinschaft (náboženské společenství) a Religionsgesellschaft (náboženská společnost), aniž by byla zřetelně dodržována nějaká rozumná kritéria pro obsah těchto pojmů⁴. Rakouská redakce se zde projevila tím, že na slovenské poměry aplikovala pojem rakouského konfesního práva „Religionsgemeinschaft“, který v textu převažuje. Za náboženská společenství tak lze podle jednoho náhledu považovat všechny náboženské entity včetně církví, náboženských společností i neregistrovaných náboženských skupin. Potom by se jednalo o pojem nadřazený všem zmíněným formám náboženského sdružování. Nebo lze pod tímto pojmem chápat právě jen ta hnutí, která nespĺňujú požadavky na registraci jako církev nebo náboženská společnost, nebo-li se jedná o náboženské společenství v užším slova smyslu. Takto vymezený pojem by ale neměl žádnou

³ Čl. 13 odst. 2 Základné zmluvy medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou: “Školy a školské zariadenia uvedené v ods. (1) majú rovnaké postavenie ako štátne školy a školské zariadenia a sú neoddeliteľnou a rovnocennou súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy Slovenskej republiky...”

⁴ Srov. k tomu anotaci z Revue církevního práva 17 - 3/2000, str. 264 k titulu: Herbert Kalb, Richard Potz, Brigitte Schinkele: Religionsgemeinschaftenrecht, Anerkennung und Eintragung, Verlag Österreich, Wien 1998.

oporu v textu zabývající se slovenským konfesním právem. Je tedy zapotřebí jej chápat ve výše zmíněném širokém slova smyslu. Potom se ale musíme vypořádat s nedostatkem jiného druhu, a sice jaký má distinkce mezi náboženskou společností a náboženským společenstvím konkrétní právní význam, když jiné formy náboženského sdružování jsou teoreticky realizovatelné jen v rámci obecných podmínek pro působení sdružení a nevztahuje se na ně žádná speciální úprava. Shrnuto do jedné věty je používání pojmu náboženské společenství konfúzní a matoucí a přiměřenější by bylo zůstat u pojmu či sousoví církve a náboženské společnosti.

Církev a náboženské společnosti a jejich součásti jsou v celé publikaci na několika místech označeny za subjekty veřejného práva *sui generis*. V části, která se postavením církví a jejich součástí zabývá výslovně (kapitola 7 – str. 51 nn.), se jako vysvětlení praví, že “registrovaná náboženská společenství (rozuměj církve a náboženské společnosti) jsou podle § 4 odst. 4 *leg cit* považována ze strany státu za uznaná *ipso iure* jako subjekty práva. Na základě zvláštního postavení náboženských společenství ve společnosti, rovného postavení duchovních v otázkách odměňování a sociálního zabezpečení, jakož i jejich postavení při uzavírání manželství, jsou registrovaná náboženská společenství veřejnoprávními korporacemi.” (str. 52). Toto demonstrativní definování korporace veřejného práva je ovšem poněkud zkratkovité. Analýza tohoto problému by si vyžádala samostatný článek, obzvláště pokud jde o řešení důsledků v nejrůznějších právních odvětvích. Zde se spokojme s tím, že by byla namísto charakteristika církví a náboženských společností jako právnických *osob sui generis*, s kterými nelze zacházet stejně jako s ostatními právníckými osobami soukromého práva, jejichž postavení se v některých svých prvcích podobá postavení korporací veřejného práva. Tento nedostatek si lze vysvětlit snahou vystihnout další prvek kooperativního vztahu státu a církvi a konkrétně jej zaštitit nějakým heslem, zde konkrétně veřejnoprávní korporace.

Publikace je jako celek vyváženým informativním dílem (čistý rozsah činí necelých 100 stran), které může být použito jako reprezentativní zdroj informací pro vědce jiných zemí zabývajících se konfesním právem. Český čtenář navíc může v každé kapitole srovnávat s českou právní úpravou a na živém příkladu našeho souseda neustále zvažovat pro a proti toho či onoho řešení.

Štěpán Hůlka

Koch, Kurt: Konfrontace nebo dialog?

Vyšehrad, Praha 2000, s. 282.

Confrontation or Dialogue

Konfrontation oder Dialog

Confronto o dialogo

České vydání knihy basilejského biskupa Kurta Kocha (nar. 1950), vydané původně v německém originále v roce 1996 ve švýcarském Freiburgu, je věnováno samotným autorem kardinálu Vlkovi. Jedná se o knihu, která je psána stylem velice otevřeným vzhledem k měřítkům běžným v katolické církvi nejen v naší zemi, ale též v samotném Švýcarsku, takže autor cítí potřebu jistě apologie svých vlastních názorových pozic v církevním prostředí, které je zvyklé obviňovat teology, jež se stali biskupy, ze zpronevěry svých původních otevřených a „progresivních“ myšlenek: „Nakonec zbývá dodat, že celý rukopis knihy byl dokončen dříve, než jsem byl zvolen a jmenován basilejským biskupem. Jestliže kniha nyní vychází beze změny, má tím být vyjádřeno nejen to, že údajný ‘obrat’ v mé teologické práci spojený s biskupským jmenováním, který je mi z různých stran předhazován, souvisí přece jen spíše s ‘pozorovateli’ mé dráhy než se mnou samým. Navíc však ještě doufám, že nyní zveřejňované texty zřetelně ukáží, že také a právě poslání biskupa v dnešní církvi a v dnešním světě lze plnit jen v misionářské otevřenosti a v rozhodné dialogičnosti.“ (s. 19)

Dialog církve a jejích představitelů s dnešním světem má však jedno zásadní úskalí, které prozrazuje právě tato kniha: autor přednášel dogmatiku a liturgiku na teologické fakultě v Lucernu. Je tedy zřejmé, že právě v obou těchto disciplínách je autor nepochybně kompetentní. Avšak v různých jiných oborech lidské činnosti a v ostatních společenských vědách, s nimiž konfrontuje křesťanské poselství, vůbec nemusí být odborníkem. Paleta témat, s níž autor porovnává katolické myšlení, je opravdu široká. Z některých názvů kapitol je zřejmý rozsah autorových zájmů, překračující zdaleka jeho vlastní disciplíny: Peníze nebo Bůh? (kap. 2); Křesťanská víra a lékařství (kap. 5); Sekulární tolerance a křesťanská víra (kap. 8); Církev a stát jako kritičtí a loajální partneři (kap. 9); Nedávné změny v Evropě a teologie osvobození (kap. 10); Hlubinná psychologie anebo teologie? (kap. 11).

Z hlediska zkušenosti v naší zemi bude pro čtenáře jistě nejproblematictější kapitola 10, která se zabývá vztahem teologie osvobození k politickým a společenským změnám, které proběhly v bývalém východním bloku. Po dvou instrukcích Kongregace pro nauku víry (1984 a 1986), které tvrdí naprostý opak, a po pádu totalitních režimů ve střední a východní Evropě je švýcarský autor, který nemá prázdňou osobní zkušenost s fungováním jakéhokoli společenského systému inspirovaného marxismem schopen tvrdit: „...v teologii osvobození se marxismus uplatňuje jen jako analytická teorie společenských a dějinných procesů, a tedy jako ... instrumentarium, jež umožňuje odhalit mechanismy zapříčínující nespravedlnost, závislost a chudobu. Světonázorová hodnocení marxismu jsou naproti tomu – alespoň většinou – odmítána“ (s. 16). Ještě, že alespoň většinou. Smyslem instrukce Kongregace z roku 1984 je právě poukaz na to, že ono „instrumentarium“ je neoddělitelné se světonázorovými důsledky, přičemž ti, kdo mají zkušenosti s tzv. reálným socialismem, navíc dobře vědí, k jakým také praktickým důsledkům takové spojení vedlo.

Velmi zvláštní je rovněž tato autorova myšlenková konstrukce: „K tomu se však především také druží skutečnost, že konec marxismu-leninismu v Evropě nikterak neodstranil masovou chudobu ve třetím světě. Protože však v tomto katastrofálním fenoménu tkví vlastní východisko teologie osvobození, zůstává také po obratu v Evropě nejenom aktuální, nýbrž i nezbytná“ (s. 169). Není vůbec jasné, proč by měly politické a společenské změny v posttotalitních státech střední a východní Evropy nějak přímo řešit otázku chudoby třetího světa. Jejich cílem bylo vyřešit především vlastní problém, totiž odstranit totalitní systém vládnutí. Tyto změny, spočívající především v negaci marxisticko-leninské ideologie a na ní založených disfunkčních ekonomických a jiných struktur, by měly spíše třetímu světu ukázat, že „tudy cesta nevede“ a že veškeré pokusy o koketování s marxisticko-leninskou ideologií v jakékoli její verzi jednoduše ztroskotaly. Nepoučitelná intelektuální elita blahobytných zemí, mezi níž se řadí bohužel také mnozí teologové a biskupové, má na věc zřejmě jiný názor. Kéž by alespoň respektovala marxistickou tezi o tom, že praxe je kritériem pravdy!

Autor z bohatého Švýcarska je však jistě kompetentnější a pro naše čtenáře věrohodnější ve věci, jež je mu podstatně bližší: v užívání peněz, zejména pak církevních financí. Základní autorova pochybnost o užívání peněz v církvi je vyjádřena formulací: „...historická zkušenost přímo provokuje k nepohodlné otázce, zda si peněžní panteismus, který se rozmáhá v dnešní společnosti, už dávno nenašel cestu do církevního společenství křesťanů a zda je do značné míry neinfikoval.“ (s. 45). Zatímco církev v naší zemi obtížně hledá schůdný a efektivní model financování, a zdá se nám, že pokud by se takový systém našel, bude již „všechno v pořádku“, švýcarský biskup nás upozorňuje na dal-

ší úskalí, jež mohou nastat, kdyby snad financování bylo podle našich představ spolehlivě zařízeno: „Jako stejně naléhavá se však dnes ukazuje také potřeba vyvinout bdělou vnímavost k okolnosti, že lidé mimo církev ji neměří ani tak podle toho, jak oficiálně mluví o Bohu na kazatelně, nýbrž především podle toho, jak zachází s penězi. Pokud církev navíc nechťejí zacházet s penězi ateologicky nebo dokonce ateisticky, nýbrž s živým vědomím, že církevní peníze spadají primárně pod skutečně církevní odpovědnost, pak naléhavě potřebují kritéria pro zacházení se svými penězi ... Neboť pouze tehdy, bude-li 'doma' jednat teologicky odpovědně, bude také účinně působit proti závratné kariéře, kterou v novověku nastoupily peníze jakožto všeurčující skutečnost, dokáže odhalit a jako modloslužbu pranýřovat peněžní panteismus, který vládne v dnešní společnosti.“ (s. 46-47)

Provokující jsou autorovy názory ohledně vztahu státu a církve. Zde je basilejský biskup jistě zcela kompetentním autorem, který nám dává nahlédnout na švýcarská specifika v katolické církvi: „...není náhodou, že právě ve Švýcarsku, které je pyšné na svůj federalismus, na svou kulturní pestrost a svou přímou demokracii, je federalistický a demokratický i církevní život ... Obdobně se i postavení katolické církve ve Švýcarsku jako církve státem právně uznávané vyznačuje četnými demokratickými či přinejmenším demokracii blízkými prvky a strukturami: počínajíc spoluúčastí žen i mužů na jmenování pracovníků i pracovníc v duchovní správě, přes volbu faráře církevními obcemi, až po svobodnou volbu biskupa basilejského biskupství, která – ač probíhá podle pravidel příslušného konkordátu – je vyhrazena místní církvi.“ (s. 155)

K. Koch se nevyhýbá v této souvislosti netradičnímu, avšak jistě oprávněnému rozšířenému pojetí pojmu inkulturace: „Mluví-li se (o ní) dnes, a to plným právem, především vzhledem k církvi ve třetím světě ... nelze principiálně nahlédnout, proč by měla být méně oprávněná obdobná inkulturace křesťanské víry a církevního života v demokratických podmínkách existence katolické církve ve Švýcarsku. Spíše bychom mohli soudit, že právě švýcarské katolické církvi by mohla připadnout elementární funkce pravého průkopníka na cestě k demokratičtější, či řečeno teologicky přiměřenější: k *synodální* světové církvi.“ (s. 155-156)

Nejzajímavější je pak autorův diferencovaný pohled na konkordát z roku 1828, na jehož základě je volen basilejský biskup. Nejprve poukazuje na historické okolnosti jeho vzniku: „...konkordát z roku 1828 na sobě i dnes ještě nese podmínky svého vzniku v epoše absolutistického systému vztahu státní církve. To se historicky ukazuje v tom, že za skutečnost, že svobodná volba přináležející dómské kapitule, vděčí věřící basilejské diecéze Římu, který biskupskou volbu jen nerad viděl v rukou jednotlivých vlád, které by ji ovšem byly v době uzavření konkordátu a rovněž později až přespříliš rády strhly na sebe.“

(s. 159) Přes veškeré nevýhody konkordátu autor konstatuje, že konkordát paradoxně zajišťuje místním církvím práva, jejichž realizace je znemožněna současnou centralistickou římskou kuriální praxí, takže zatímco jindy se považují zásahy státu do vnitřní autonomie církve za škodlivé, v případě basilejské diecéze pouze suplují to, co se zatím místním církvím znemožňuje: „Konkordát je ... *nutným* zlem, protože relativně svobodné biskupské volby mohou přežívat jen na základě konkordátu, a to v každém případě do té doby, dokud praxe jmenování biskupa Římem zůstane centralistická a monopolistická ... Druhý vatikánský koncil se ... právem obrátil na státy s prosbou, aby se dějinně ustavených výsad při jmenování biskupů dobrovolně zřekly, a to zajisté i v přesvědčení, že právo *státu* spolurozhodovat při jmenování biskupů zdaleka ještě neznamená spolurozhodování *Božího lidu*. Toto přání koncilu lze ovšem věrohodně hájit jen tehdy, realizují-li se v katolické církvi – konečně – ona práva Božího lidu spolurozhodovat, která v dějinách kdysi měl, která mu přináležejí ve jménu zdravé ekleziologie...“ (s. 161)

Je zřejmé, že demokratický stát podle autora supluje nedostatečnost průhledných a kolektivních rozhodovacích procesů v katolické církvi. To je podnětná myšlenka, která ukazuje nejednoznačnost vzájemných vztahů státu a církve. Jednostranná představa, že stát jakýmkoli svým zásahem vůči církvi ji chce nějakým způsobem omezovat nebo škrtit, je nahrazena opačnou vizí: stát může provizorně a nedokonale pomoci tam, kde vyšší organizační složka církve dosud nedovoluje přirozený a v dávných staletích již ověřený, byť postupně zaváděným centralismem zadušený autonomní rozvoj složky nižší: „...stát napomáhá církvi, aby mohla zůstat náboženskou.“ (s. 166)

Výhodou knihy „Konfrontace nebo dialog“ je především rozmanitost tematik a její čtivost. Na úskalí tematické šíře jsme upozornili již na začátku: není možné, aby autor mohl kompetentně psát například o problematice chudoby třetího světa, jestliže žije v blahobytném Švýcarsku a zná pouze některé, a to marxismem inspirované texty teologů osvobození, zatímco vůbec nezná klasické autory politické ekonomie, kteří se zabývají původem bohatství dříve, než sprádají vize o jeho rozdělování, a navíc ignoruje například empirický fakt závratného ekonomického růstu zemí jihovýchodní Asie, dříve podobně chudých jako země latinské Ameriky.

Avšak například pokus psát o sexualitě v jiném než typicky represivním tónu, dosud běžném v katolické církvi (kap. 4), podobně i snaha o vyrovnání se s Drewermannovým „pokřesťanstvím“ psychoanalýzy (kap. 11), jsou jistě podnětné. Pro zájemce o švýcarské konfesní právo jsou však zajisté nejzajímavější autorovy úvahy o zvlátnostech řešení vztahu státu a církve ve Švýcarsku, jmenovitě pak otázka volby basilejského biskupa, o níž autor nejprve psal a poté se dožil i její aplikace na své vlastní osobě.

*Lamparter, Michal (edit.): Církev a stát. Sborník příspěvků
z 5. ročníku konference*

Acta Universitatis Brunensis. Iuridica No. 243, Brno 2000, s. 98.

The Church and the State. The Minutes of Contributions to the 5th Conference

*Die Kirche und der Staat. Sammelband der Beiträge des 5. Jahrganges
der Konferenz*

La Chiesa e Lo Stato. Almanacco di contributi dalla 5a conferenza

29. září 1999 se na půdě Masarykovy university v Brně uskutečnilo páté kolo cyklu přednášek věnovaných širokému spektru otázek konfesního i církevního práva. Konferenci uspořádala místní skupina Společnosti pro církevní právo v Brně ve spolupráci s katedrou ústavního práva a politologie Masarykovy university. Setkání se zúčastnilo na 40 hostů z domova i ze zahraničí, přičemž mezi účastníky nechyběl **Wolfgang Wieshaider** z Institutu církevního práva Právnické fakulty Vídeňské university ani **Wieslav Bar** z Katolické university v Lublinu. Právě **Dr. Bar** vystoupil na konferenci s příspěvkem „Svoboda svědomí a vyznání v polském právním řádu po roce 1989“, v němž přítomné seznámil se současnou podobou polského konfesního práva včetně aspektů ústavněprávních a mezinárodněprávních. Cenný je v této souvislosti nastíněný a pečlivě strukturovaný přehled právních norem, platných v této oblasti na území našeho severního souseda.

Stejně jako tento proslav nalezne čtenář ve sborníku rovněž pojednání **Dr. Wieshaidera**, věnované problematice právní úpravy postavení církví a náboženských společností v Rakousku („Rakouský zákon o právní subjektivitě společenství náboženského vyznání“), kde je čtenář seznámen s novým právním předpisem rakouského konfesního práva z ledna roku 1998. Pro českého čtenáře je tento zákon důležitý minimálně z toho důvodu, že stejně jako česká úprava de lege ferenda zavádí dvoustupňový model registrace církví.

Další z otiskovaných příspěvků - pojednání **Karin Kuhnové** „Svoboda a institucionalizace víry“ - obsahuje zamyšlení nad některými aspekty vztahu fenoménů svobody a zakotvení víry v určitém formálním rámci daném povahou normativního řádu. Připomenutí významu české filozofky a teoložky Boženy Komárkové, která svůj život zasvětila aktivní obraně hodnot křesťanské civilizace před hrozbou nacistického i komunistického totalitarismu, přináší esej

Pavla Černého, nazvaná „Křesťanství, demokracie a lidská práva“. Autor rozebírá zejména autorčino vnímání novověké sekulární filosofické tradice jako potenciálního zdroje ohrožení lidských práv, jež může vzejít jak z extrémně kolektivistického, tak naopak i radikálně individualistického nahlížení lidské přirozenosti.

Robert Prodělal je autorem „Několika zamyšlení nad náboženskou tolerancí (Katolická perspektiva)“, v nichž rozebírá otázku vztahu katolické církve k ostatním vyznáním a pojetí tolerance v katolickém prostředí. Závěrečný příspěvek **Michala Lampartera** „Svoboda náboženského vyznání a ústavní právo“ představuje cenné shrnutí koncepce právní úpravy náboženské svobody na našem teritoriu v chronologické perspektivě, která se nevyhýbá ani zohlednění širšího společenského kontextu, z něhož právní normy vycházely.

Nelze prohlásit, že by sborník neobsahoval určité formální nedostatky, pomineme-li ne zcela konsistentní poměr mezi tématy, někdy spíše jen volně souvisejícími s konfesním právem. A tak zatímco Wieshaiderův článek je přeložen do českého jazyka, zůstává Barovo pojednání v polštině. Sborník disponuje navíc jen stručným anglickým resumé, nikoli však německým, popř. dalším jinojazyčným shrnutím. Na druhou stranu však brněnský svazek obsahuje k dalšímu výzkumu na poli konfesního práva podnětné příspěvky s množstvím cenných informací, které může zúročit i legislativní praxe.

Jiří Georgiev

Zpráva z budapešťského kongresu kanonického práva na téma „Teritorialita a personalita v kanonickém a v církevním právu“

Bericht vom Kongress des kanonischen Rechts zu Budapest zum Thema „Territorialität und Personalität im kanonischen Recht und im Kirechenrecht“

The Report on the Congress of Canon Law on the Theme „Territoriality and Personality in Canon and Church Law in Budapest

Le novità dal congresso di diritto canonico tenuto fra 1-8 sett. 2001 a Budapest al tema „La teritorialità e la personalità nel diritto delle chiese

V prvním zářijovém týdnu tohoto roku se v Budapešti konal **jedenáctý kongres** mezinárodní organizace **Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo** se sídlem v Římě. Byl současně kongresem organizace **Society for the Law of the Eastern Churches**, v jejím případě však již patnáctým. Obě tyto organizace pořádají mezinárodní kongresy jednou za tři roky. Poslední zasedání se konala v Lublinu (1995) a v Pamploně (1998). Patronem letošního památného zasedání byla staroslavná katolická univerzita *Pázmány Péter Katolikus Egyetem* v Budapešti.

Mezi 184 účastníky převažovali zástupci Itálie, Španělska a Latinské Ameriky, početná byla též účast delegátů z Německa, Polska, Rakouska, Švýcarska a Francie, po několika zástupcích vyslaly univerzity z USA, Kanady, Belgie, Portugalska, Řecka a Indie. Českou vědu zastoupili **Prof. Dr. Edward Górecki** (CMTF UP Olomouc/PTF Wrocław), **ThLic. Damián Němec** (PF UP Olomouc), **Doc. JUDr. Jiří Rajmund Tretera** a **Mgr. Záboj Horák LL.M.** (oba PF UK Praha). Jednacími jazyky byla angličtina, němčina, italština a španělština, simultánní překlad do těchto jazyků byl zajištěn. Důraz byl kladen nejen na právo latinské církve a katolicko-východních církví, ale i na kanonické právo pravoslavné. Proto mezi přednášejícími byli také **Prof. Spyridon Troianos** z Athén a vladyka **Pantaleimon Rodopoulos** ze Soluně.

Kongres zahrnoval celkem 20 přednášek, které probíhaly od neděle 2. 9. do pátku 7. 9. v hotelu Héliá. V souvislosti s návštěvou fakulty humanitních věd Pázmányho univerzity v *Piliscsabě* a hrobů maďarských primasů v ostříhomské katedrále jsme spolu s ostatními účastníky kongresu navštívili též srbsko-pravoslavné biskupství a muzeum v městečku *Szentendre*.

Během jednání proběhly volby řídicích orgánů Konsociace. Ve funkci presidenta Konsociace vystřídal **profesora Giorgio Felicianiho** z Milána na příští volební období jeho kolega **Prof. Cesare Mirabelli** z Říma.

Během konference byla dohodnuta bližší spolupráce s Teologickou fakultou Univerzity ve švýcarském Luzernu, kterou nám nabídl její děkan **Prof. Dr.iur.can. et Lic.theol. Adrian Loretan**, vedoucí katedry církevního práva a konfesního práva. Jde především o účast na výzkumu a zpracování problematiky „*Staatskirchenrechtliche Kontexte der Theologischen Fakultäten in den verschiedenen Ländern Europas.*“

Prof. Alberto de la Hera, vedoucí odboru kultu na ministerstva spravedlnosti v Madridu, vyjádřil radost, že jsme mu již dříve na jeho žádost zaslali překlad našeho konfesněprávního zákonodárství, a dohodl další spolupráci našeho Institutu konfesního práva s jeho institucí. Úzkou spolupráci nám na samém počátku jednání nabídl **Prof. Carlos Valderrama** z Institutu církevního práva v Limě.

(zh/jrt)

The Report on the Congress of Canon Law on the Theme „Territoriality and Personality in Canon and Church Law in Budapest

In the first week of the September of this year, the **eleventh congress** of the international organization **Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo**, resided in Rome. This congress was simultaneously the five-teenth congress of the organization **The Society for the Law of the Eastern Churches**. Both the organizations arranged international congresses once three years. Their last conventions was hold in Lublin (1995) and in Pamplona (1998). Now the congress was hold at the famous Catholic University *Pázmány Péter Katolikus Egytem* in Budapest.

The representatives of Italy, Spain and Latin America prevailed among 184 participants; the delegations from Germany, Poland, Austria, Switzerland and France were also numerous. Some delegates represented the universities from the USA, Canada, Belgium, Portugal, Greece and India. **Prof. Dr. Edward Górecki** from Cyril-Method Theological Faculty of Palacký University in Olomouc, **ThLic. Damián Němec** from the Law Faculty of Palacký University and **Doc. JUDr. Jiří Rajmund Tretera** and **Mgr. Záboj Horák LL.M.**, both

from the Law Faculty of Charles University, represented the Czech science. The languages of the congress were English, German, Italian, Spanish; a simultaneous translation into these languages was arranged. Not only the law of the Latin Church or of the Eastern Catholic Churches, but also the Orthodox canon law were discussed. Therefore **Prof. Spyridon Troianos** from Athens and vладыka **Pantaleimon Rodopoulos** from Thessaloniké presented their papers.

The congress was contained from 20 papers which were hold from the Sunday, September 2 to the Friday, September 7 at the Héliá Hotel. During that time we visited also to the Faculty of Humanities of Pázmány University in *Piliscsaba*, the graves of the Hungarian primates in Ostríhom Cathedral and the Serbian-Orthodox Bishopric and Museum in the town *Szentendre*.

During the congress the bodies of the Consociatio were elected. **Prof. Cesare Mirabelli** from Rome was elected the new president of Concociatio after Prof. **Giorgio Feliciani** from Milano.

During the congress we agreed a closer cooperation with the Theological Faculty in Luzern, Switzerland, which was offered by the dean of this university and the chief of the department of church law and state ecclesiastical law **Prof. Dr.iur.can. et Lic.theol. Adrian Loretan**. It was especially about participation in the research and elaboration of the problematics „*Staatskirchenrechtliche Kontexte der Theologischen Fakultäten in den verschiedenen Ländern Europas*.“

Prof. Alberto de la Hera, the chief of the department of cult at the Ministry of Justice in Madrid, expressed his pleasure that we had sent him the translation of our state ecclesiastical legislative, which he asked for. We agreed other cooperation of our Institute for State Ecclesiastical Law with his institution. **Prof. Carlos Valderrama** from the Institute of Church Law in Lima offered a closer cooperation with his Institute too.

L'informazione dal congresso di diritto delle chiese (1–8 sett. 2001 a Budapest) sul tema “La teritorialitá e la personalitá nel diritto delle chiese”

Nei primi del settembre si é svolto a Budapest **XIo congresso della Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo**, una organizzazione internazionale con la sede a Roma. Si considerava anche il congresso della **Society for the Law of the Eastern Churches**, la societá

cooperante con la prima, ma in questo senso si trattava del XV° congresso. Entrambe le organizzazioni svolgono i loro congressi ogni tre anni e le ultime sedute erano ospitate a Lublin (Polonia, 1995) e a Pamplona (Spagna, 1998). Il patroncinio di questa seduta era l'antica università cattolica di Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egytem.

Il tema del congresso era „La territorialità e la personalità nel diritto delle chiese“. Fra 184 partecipanti prevalevano i rappresentanti d'Italia, Spagna e dell'America Latina, ma ci partecipavano anche numerosi delegazioni da Germania, Polonia, Austria, Svizzera e Francia. Alcuni rappresentanti erano mandati dalle università degli Stati Uniti, Canada, Belgio, Portogallo, Grecia e India. La scienza ceca presentavano **Prof. Dr. Edward Górecki** (CMTF UP Olomouc, PTF Wroclaw), **ThLic. Damián Nimec** (PF UP Olomouc), **Doc. JUDr. Jiří R. Tretera** e **Mgr. Záboj Horák LL.M.** (PF UK Praha). Le lingue ufficiali erano: l'inglese, il tedesco l'italiano e lo spagnolo, le traduzioni simultanee in queste lingue era disponibile. L'attenzione si concentrava non solo al diritto canonico della chiesa latine e chiese cattoliche orientali, ma anche al diritto canonico ortodosso. Per questo motivo fra i lettori c'era anche **prof. Spyridon Troianos** da Athene e **rev. Pantaleimon Rodopoulos** da Thessalonike.

Il congresso conteneva 20 lezioni tenute da domenica il 2 a venerdì il 7 sett. nell'albergo Héliá. In occasione della nostra visita alla facoltà degli studi umanistici dell'Università Pazmany a Piliscsaba e delle tombe degli primati ungheresi nella Cattedrale di Estergom, abbiamo anche visitato il vescovato serbo-ortodosso e il museo a Szentendre.

Durante le lezioni sono state effettuate le elezioni degli organi dirigenti della Consociatio. Al **prof. Giorgio Feliciani** di Milano é succeduto un suo collega, **prof. Cesare Mirabelli** di Roma.

Durante la conferenza ci siamo messi d'accordo con il decano della Facoltà Teologica dell'Universita di Luzern **Prof. Dr.iur.can. et Lic.theol. Adrian Loretan**, alla piú stretta collaborazione. Si tratta in prima fila della partecipazione alla ricerche e elaborazione della problematica „Staatskirchenrechtliche Kontexte der Theologischen Fakultäten in den verschieden Ländern Europas.“

Prof. Alberto de la Hera, il direttore del dipartimento del culto al ministero di giustizia a Madrid, ha espresso la sua gioia dal sommario delle nostre norme del diritto ecclesiastico statale e abbiamo concordato l'altra collaborazione del nosto Istituto per il diritto ecclesiastico statale con la sua istituzione. Della collaborazione con noi é stato dall'inizio interessato il **Prof. Carlos Valderrama** dall'Istituto di diritto delle chiese a Lima.

Sedmý ročník konference „Církev a stát“ konané 26. 9. 2001 na brněnské právnické fakultě

*Der 7. Jahrgang der Konferenz „Kirche und Staat“, 26. 9. 2001, Juristische
Fakultät in Brünn*

*The 7th Year of the Conference “The Church and State” at the Law Faculty in
Brno, September 26, 2001*

*7a conferenza “La Chiesa e lo Stato” svoltasi mercoledì il 26 settembre a.c. alla
Facoltà di Giurisprudenza di Brno*

Uvedeného data uspořádala Společnost pro církevní právo, místní skupina Brno, spolu s katedrou ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně pravidelnou konfesněprávní vědeckou konferencí s mezinárodní účastí. Konferenci moderoval předseda místní skupiny SPCP v Brně **JUDr. Michal Lamparter, PhD.**, odborný asistent církevního práva a politologie na uvedeném katedře.

JUDr. Margita Čeplíková, CSc., z katedry teorie státu a práva PF UPJŠ v Košicích vystoupila s referátem věnovaným aktuálnímu vývoji konfesního práva na Slovensku, zejména nedávno uzavřenému konkordátu. **Dr. jur. Wolfgang Wieshaider**, jehož pracovištěm je Institut für Recht und Religion právnické fakulty vídeňské univerzity, věnoval svůj příspěvek srovnání současného právního postavení židovských obcí a islámských obcí v Rakousku a v České republice. **JUDr. Salahuddin Sayedi, Dr.**, advokát a právní zástupce islámského společenství v Praze, hovořil o vztahu islámu k sekularizovanému státu. Rozhovor o aktuálních otázkách spojených s postavením islámského společenství v ČR vedl **prof. Mohamed Ali Přemysl Šilhavý** z Třebíče.

Odpoledne účastníky konference pozdravil děkan PF MU **Doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc.**, a vyjádřil svou radost z rozvoje oboru církevního práva na brněnské právnické fakultě. Následovalo uctění památky velké osobnosti právní vědy **Prof. JUDr. Františka Kopa**, ordináře církevního práva na PF MU v kritickém období 1946–1948. O jeho strastiplném, statečném životě podali svědectví svými vzpomínkami přítomní členové jeho rodiny, zejména jeho syn a dcera.

Vedoucí brněnské katedry ústavního práva a politologie **Prof. JUDr. Jan Filip, CSc.**, referoval o práci legislativní rady vlády ČR na novém zákoně o svobodě církvi a na zákoně o registrovaném partnerství. Následoval příspě-

vek **Doc. JUDr. Jiřího R. Tretery** týkající se správního řízení o uznání církvi v letech 1874–1991 a právního postavení islámské komunity na našem území v uvedené době. Soudce Interdiecézního soudu v Olomouci **P. ICLic. Jiří Koniček** posléze seznámil přítomné se závěry části své licenciátní práce na lublinské katolické univerzitě týkající se významu československého Modu vivendi 1927/1928. Následovala přednáška **Mgr. Záboje Horáka LL.M.**, doktoranda PF UK v Praze, na téma „Rozporná rozhodnutí Nejvyššího soudu USA v konfesněprávních kauzách Gonzales versus Roman Catholic Archbishop a Jones versus Wolf“. **P. Dr. Jiří Kašný** z katedry církevního a civilního práva TF JU v Českých Budějovicích se ve své přednášce zabýval teorií významu zákona v právu světském a právu církevním. Vyšel ze svých pedagogických zkušeností z Columbus University, Ohio, a z TF JU. **JUDr. Karin Kuhnová PhD.** z PF MU Brno přednesla referát o sociologickém hodnocení náboženské statistiky ze sčítání lidu v roce 2001.

(zh/jrt)

The 7th Year of the Conference “The Church and State” at the Law Faculty in Brno, September 26, 2001

At this date, the local group of the Church Law Society in Brno hold its regular international conference with the guests from abroad. The department of constitutional law and political sciences of the Law Faculty of Masaryk University, Brno participated in this conference. The conference was led by the chairman of the local group and assistant professor at the mentioned department **JUDr. Michal Lamparter, PhD.**

JUDr. Margita Čepíková, CSc., from the department of legal theory at the Law Faculty of the Pavel Jozef Šafárik University, Košice discussed the actual development of the Slovak state ecclesiastical law, especially the concordat recently concluded by the Holy See and the Slovak Republic, in her paper. **Dr.jur. Wolfgang Wieshaider** from the Institut für Recht und Religion of the Law Faculty, Vienna University compared the legal status of the Jewish and the Islamic Communities in Austria and the Czech Republic at the present time. **JUDr. Salahuddin Sayedi, Dr.**, the lawyer of the Islamic Community in Prague, spoke on the relation between the Islam and secularized State. **Prof. Mohamed Ali Přemysl Šilhavý** from Třebíč led the following discussion on the actual questions relating to the status of the Islamic Community in the Czech Republic.

In afternoon, the dean of the Law Faculty, Masaryk University **Doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc.**, greeted participants in conference. After that, the memory of the great personality of legal science, **Prof. JUDr. František Kop**, the professor of church law at Masaryk University in the different times 1946–1948, was honoured. The present members of Professor Kop's family, especially his son and daughter, remembered his sorrowful and brave life.

The chief of the department of constitutional law and political sciences **Prof. JUDr. Jan Filip, CSc.**, informed about the work of the Legislative Council to the Government of the Czech Republic on the new Religious Freedom Act and the Registered Partnership Act. Following that **Doc. JUDr. Jiří R. Tretera** presented his paper on the administrative process of registering churches and the legal status of the Islamic Community at our territory in 1874–1991.

P. ICLic. Jiří Koníček, the judge of the Interdiocesan Court in Olomouc, inform about the conclusion of his licenciate's thesis relating to the importance of the Czechoslovak *Modus Vivendi* from 1927/1928. After that **Mgr. Záboj Horák LL.M.**, the full-time postgraduate student of the Law Faculty of Charles University, gave the lecture called "The Inconsistent Decisions of the Supreme Court of the USA in the Cases of State Ecclesiastical Law *Gonzales versus the Roman Catholic Archbishop and Jones versus Wolf*". **P. Dr. Jiří Kašný** from the department of church and civil law of the Theological Faculty of the South Bohemian University in České Budějovice discussed the theory of the meaning of laws in secular and church law. He based the paper on his experience from Columbus University, Ohio, and from the Theological University of the South Bohemian University. In the end of the conference, **JUDr. Karin Kuhnová PhD.** from the Law Faculty of Masaryk University in Brno presented a paper in which she discussed the sociological aspects of the results of the religious census from 2001.

VIIIa conferenza "La Chiesa e lo Stato" svoltasi mercoledì 26 settembre 2001 alla Facoltà di Giurisprudenza a Brno

La Società per il Diritto delle chiese, nucleo di Brno, insieme con la la Cattedra del diritto costituzionale e di politologia della Facoltà di Giurisprudenze dell'Università Masarykiana a Brno, ha organizzato – il suddetto giorno – la conferenza scientifica regolare con una partecipazione internazionale. La conferenza era redatta come al solito dal preside del nucleo di Brno, **JUDr. Michal Lamparter PhD.**, assistente specializzato della cattedra – coorganizzatrice.

JUDr. Margita Čepčíková, CSc., dalla Cattedra della teoria dello stato e di diritto PF UPJŠ a Košice (Slovacchia) ha contribuito con la relazione dedicata allo sviluppo attuale del diritto ecclesiastico dello stato a Slovacchia, particolarmente al concordato accettato poco fa. **Dr. jur. W. Wieshaider**, che lavora al Institut für Recht und Religion alla facoltà di giurisprudenza dell'Università

di Vienna, ha dedicato la sua relazione alla comparazione della attuale posizione delle comunità ebraiche e islamiche in Austria e nella Rep. Ceca. **JUDr. Salahuddin Sayedi Dr.**, avvocato e rappresentante legale della comunità islamica a Praga, ha parlato sulla relazione dell'islamismo allo Stato secularizzato. Il discorso sulle attuali domande in relazione all'posizione della comunità islamica nella Rep. Ceca era coordinata dal **prof. Mohamed Ali Přemysl Šilhavý** da Třebíč.

Nel pomeriggio, il decano PF MU **Doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc.**, ha salutato i partecipanti ed ha espresso il suo entusiasmo dallo sviluppo del diritto delle chiese alla facoltà di giurisprudenza di Brno. Seguí la commemorazione del **Prof. JUDr. František Kop**, ordinario di diritto delle chiese a Brno nell'era critica fra 1946–48 e un gran personaggio della scienza di diritto. In prima fila i suoi figli e anche altri suoi familiari hanno testimoniato con i loro ricordi la sua vita di audacia ma anche di tormenti.

Il cattedratico del diritto costituzionale e di politologia **Prof. JUDr. Jan Filip, CSc.**, ha riferito sul lavoro del consiglio legislativo del Consiglio alla nuova legge sulla libertá delle chiese e alla legge sulla registrazione delle convivenze. Seguí la relazione del **Doc. JUDr. Jiří R. Tretera** sulla procedura amministrativa del riconoscimento delle chiese fra 1874-1991 e lo stato giuridico dell'Islamismo nel nostro territorio oggi. Il giudice del Tribunale Interdiocesano di Olomouc **P. ICLic. Jiří Koníček** ha spiegato le conclusioni della sua tesi sul significato del Modo vivendi cecoslovacco dal 1927/28. Seguí la relazione di **Mgr. Záboj Horák LL.M.**, dottorante a PF UK a Praga sul tema "Le decisioni contraddittori della Suprema Corte di USA nelle cause relative al diritto delle chiese: Gonzales c/a Roman Catholic Archbishop e c/a Wolf." **P. Dr. Jiří Kašný** dalla cattedra di diritto canonico e secolare TF JU a České Budějovice si occupava nel suo discorso della teoria dell'importanza di legge nel diritto secolare e canonico, usando le sue esperienze dal Columbus University, Ohio e da TF JU. **JUDr. Karin Kuhnová PhD.** (PF MU Brno) ha pronunciato la relazione sulla valutazione sociologica della statistica religiosa dal censo 2001.

Naše akvizice

Unsere Akquisitionen

Our Acquisitions

Le nostre acquisizioni

Law Briefs – Recent Church-State Developments, Office of the General Council of the United States Conference of Catholic Bishops, Washington DC, No. 259–268, February 2001–October 2001

Österreichisches Archiv für Recht & Religion, Wien, 1–3/1999, 1–3/2000, 1/2001

Z obsahu čísla 1/2001 upozorňujeme na tyto články:

Schwarz, Elisabeth & Schwarz, Karl: Evangelische Religionspädagogische Akademie

Jarská, Šárka: Die Rechtsstellung der Juden in Böhmen und Mähren in den Jahren 1938 bis 1948

Juran, Ján: Anmerkungen zum Entwurf einer Neuregelung der Finanzierung von Religionsgemeinschaften in der Slowakei

Košir, Borut: Das jugoslawische Konkordat aus 1935

Wieshaider, Wolfgang: Stellungnahmen von religiösen und weltanschaulichen Gemeinschaften zum Entwurf einer EU – Grundrechtscharta

Naletova, Inna: Symphony Re-considered: The Orthodox Church in Russia on Relations with Modern Society

Theological Doctrines on the Ideal Church-State Relation, sborník z konference v Cluj-Napoca z 22.–23. 2. 2000 vydaly Babeş-Bolyai University a Pázmány Péter Catholic University, Cluj, 2000

Vlajcu, Patriciu: The Concept of the State-Church Relations in the Orthodox Theology

Buzogány, Dezső: The Concept of the State-Church Relations in the Protestant Theology

Gudea, Nicolae: Reflections Regarding Church-State Relations – a Greek-Catholic Point of View

Preda, Radu: The Juridical State of the Transylvanian Churches

Erdő, Péter: Basic Principles of the Modern Catholic Theology on Church-State Relations

- Schanda, Balázs*: How should the Characteristics of the Different Religions Communities be taken into Consideration by the Hungarian State Legislation
- Tanasescu, Petrica: The Rights and Duties of the Different Churches according to the Law of Romania
- Jones, Rhidian*: **The Canon Law of the Roman Catholic Church and the Church of England**, A Handbook, T & T Clarck, Edinburgh, s. 153
- European Journal for Church and State Research – Revue européenne des relations Églises – État**, 2000 – Volume 7, Peeters, Leuven
- Torfs, Rik*: Churches and the European Union. The Benefits of Self Restraint
- Vervliet, Luc*: L'Église et l'État en Belgique en 1999
- Martens, Kurt*: Recours aux tribunaux belges en matière ecclésiastique
- Overgaard, Frands Ole*: Church and State in 150 Years. A Danish Anniversary 1999
- Puza, Richard*: Relations between Church and State in the Federal Republic of Germany in 1999
- Casey, James*: State and Church in Ireland in 1999
- Papastathis, Charalambos K*: State and Church in Greece in 1999
- Motilla, Augustín*: Church and State in Spain in 1999
- Durand, Jean-Paul*: Droit civil ecclésiastique français en 1999–2000
- Messner, Francis*: Le droit des religions en Alsace-Moselle en 1999
- Prélot, Pierre-Henri*: Droit français des religions. Chronique 1999
- Jouvenal, Daniela*: Church and State in Italy in 1999
- Pauly, Alexis*: Religions et État au Grand-Duché de Luxembourg en 1999
- Bijsterveld, Sophie C. van*: Church and State in Netherlands in 1999
- Schinkele, Brigitte*: Church and State in Austria in 1999
- Sousa e Brito, José de*: Religions et État au Portugal en 1999
- Seppo, Juha*: Church and State in Finland in 1999
- Friedner, Lars*: Church and State in Sweden in 1999
- McClellan, J. David*: Church and State in Britain in 1999
- Duffar, Jean*: Liberté de religion et droit européen en 1999
- Mortanges, René Pahud de*: Le droit des religions dans la nouvelle constitution suisse
- Schanda, Balázs*: Church and State in Hungary in 1999. The Funding of Churches
- Peteva, Jenia*: Religion in Bulgaria at the Beginning of the XXIst Century
- Tretera, Jiří Rajmund*: Church and State in the Czech Republic
- Kiviorg, Merilin*: Church and State in Estonia
- Balodis, Ringolds*: Church and State in Baltic States
- Passet, Claude*: Les Églises et l'État en Principauté de Monaco

Valderrama Adriansén, Carlos: Religious Freedom in Peru
Coertzen, Pieter: Church and State in South Africa in 1999
Destro, Robert A.: Religious Liberty and the Politics of Judicial Review
Duda, Ján: **Pokus o katolícku cirkevnoprávnu manželskú kazuistiku**, Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka v Spišskom Podhradí, 2001, s. 93

Zeitschrift für evangelisches Kirchenrecht, 46. Band, 3. Heft, September 2001, Göttingen

Link, Christoph: Konfessioneller Religionsunterricht in einer gewandelten sozialen Wirklichkeit?

Ehlers, Dirk: Problemsstellungen des Vertragsstaatskirchenrechts

Schwerdtfeger, Henrike: Kontroversen zum Rechtsweg bei Entscheidungen zum kirchlichen Glockengeläut

Schöch, Nikolaus: **Die kirchenrechtliche Interpretation der Grundprinzipien der christlichen Anthropologie als Voraussetzung für die eheprozessrechtliche Beurteilung der psychischen Ehekonsensunfähigkeit**, Adnotationes in ius canonicum, Band 15, Peter Lang, Frankfurt a. M., 1999, s. 390

Centre for Law and Religion Newsletter, The Law School, Cardiff University, Volume 2, Issue 1, Winter/Spring 2001

Heckel, Martin: **Die theologischen Fakultäten im weltlichen Verfassungstaat**, J.C.B. Mohr, Tübingen, 1986, s. 416

(jj/jrt)

Dnes Vám představujeme:

Today we present you:

Heute stellen wir Ihnen vor:

Oggi vi presentiamo:

Arcidiecézní charita Praha

The Archdiocesan Charity, Prague

Charitatives Werk der Erzdiözese Prag

Carità Arcidiocesana Praga

Arcidiecézní charita Praha je založena podle ustanovení kán. 114–117 Kodexu kanonického práva a podle zákona č. 308/1991 Sb. (§ 22 odst. 1). Je evidována v rejstříku církevních právnických osob, vedeném Ministerstvem kultury ČR.

V České republice se charity organizují především diecézně, znamená to, že u nás existuje 6 diecézních a 2 arcidiecézní charity s právní subjektivitou. Zřizovatelem je vždy nejvyšší místní ordinář.

Pro koordinaci sociální činnosti jednotlivých diecézních charit a pro jednotnou komunikaci se zahraničím (Caritas Europa a Caritas Internationalis, dále pro řízení zahraničních humanitárních pomocí) existuje devátý charitní subjekt, Sdružení Česká katolická charita, sídlem v Praze.

Svou prací navázala Arcidiecézní charita Praha (dále jen: ADCH Praha) po roce 1990 na bohatou tradici charitní pomoci. Ta byla organizována v našich zemích (resp. na území pražské arcidiecéze) již v 19. stol., maximálně se rozvinula v období 20. a 30. let 20. století. Tou dobou vlastnil Arcidiecézní svaz charit velké množství domovů, v kterých bylo pečováno o chudé, nemocné či o lidi bez domova.

V období Druhé světové války a během komunistické diktatury přišla Charita o veškerý majetek a posléze i o svou hlavní identitu – pomoc lidem v nouzi. Toto své základní poslání začala naplňovat až po obnovení náboženské svobody.

V současné době realizuje ADCH Praha řadu *projektů*, skrze něž je uskutečňována sociální pomoc potřebným:

Azylový dům sv. Terezie (Praha 8) – má dvě části. Ubytovnu pro déle trvající pobyty a noclehárnu pro jednorázové a krátkodobé pobyty. Budova byla po nákladné rekonstrukci otevřena v roce 2001. Má celkovou kapacitu 45 lůžek. Klienti zde mohou dostat základní ošacení a jídlo, součástí je samozřejmě hygienické zázemí.

Sociální poradna pro lidi v nouzi – v budově Azylového domu. Za dobu svého dvouletého působení navštívilo poradnu více než 2 000 osob. Mnozí z nich sem dochází častěji, takže počet návštěv převyšuje 10 000. Lidem je zde pomáháno s navázáním kontaktů na příslušné úřady, dále poskytuje poradenskou službu psycholog, lékař a podle potřeby i psychiatr.

Poradna pro uprchlíky a migranty – je specializovanou poradnou, provozovanou ve spolupráci s UNHCR.

Dům Fatima pro tělesně postižené (Praha 9) – je určen především pro vozíčkáře. Program se snaží o sociální rehabilitaci. Lidé po úraze se zde učí se svým postižením žít a být v rámci svého stavu soběstační.

Domy pro matky s dětmi (Roudnice/L. a Sedlčany) – zařízení pro matky, které zde spolu se svým dítětem (příp. dětmi) naleznou přechodné ubytování v neřešitelné rodinné situaci. Mimo vlastní ubytování zde probíhají individuální terapeutické programy pro ubytované.

Charitní ošetrovatelská a pečovatelská služba v domácnostech (8 středisek v diecézi) – projekt kompletní zdravotní a sociální péče v domácnosti. U ošetrovatelské služby je velkým přínosem odborná péče o pacienta, který nemusí být v nemocnici. Tato skutečnost má vliv nejen na ekonomiku (úspora za lůžko), ale především na psychiku pacienta. ADCH Praha zaměstnává 83 zdravotních sester a 23 pečovatelek.

Adopce na dálku – projekt pomoci chudým dětem v Indii, Ugandě, Litvě. Dítě vyrůstá ve svém domácím prostředí a je finančně podporováno konkrétní osobou. Ta má fotografii dítěte, dopisuje si s ním a dostává o něm pravidelné informace. V projektu je zapojeno více než 4 000 dárců a podporuje se cca 3 500 dětí.

Vězeňská péče – znamená materiální, sociální a duchovní podporu sociálně slabých lidí ve vazbě či výkonu trestu odnětí svobody. Zájemci, kteří oslovují Charitu, jsou kontaktováni pracovníky ADCH Praha a během návštěvy ve věznicích a po konzultaci s odborným personálem věznice je posuzována jejich žádost. Zároveň jsou vyhledáváni i ti, kteří pomoc potřebují, ale Charitu z různých důvodů neosloví. Sociální pomoc je poskytována podle individuální potřeby.

Farní charity – některé mají právní subjektivitu (vyvíjejí-li větší činnost), jiné jsou založeny na ryze dobrovolné práci charitních volentérů. V rámci ADCH Praha je na 30 těchto farních subjektů.

Práce Charity je rozsáhlá a jejím těžištěm je na jedné straně odborná pomoc, založená na profesionálním výkonu, na druhé straně je nezbytně nutné nepomínat na duchovní motivaci. Jsou-li obě tyto složky v rovnováze, lze hovořit o správném svědectví pro svět kolem nás. Lidé jsou ochotni naslouchat učitelům, jsou-li zároveň svědky. A v tom je dobrá příležitost pro celou církev, aby skrze charitní aktivity ukázala světu tvář Krista.

Mgr. Pavel Šimek

Zprávy ze Společnosti pro církevní právo

News from the Church Law Society

Kurze Nachrichten der Gesellschaft für Kirchenrecht

Le notizie dalla Societa di Diritto Canonico

Dne 24. 8.–29. 8. 2001 navštívil naši společnost její člen **Ing. Eduard Hladký CSc.**, atomový fyzik z Piešťan, se svou rodinou.

Dne 22. 10. 2001 navštívil naši Společnost **Mr. Alan Hall**, který působil dlouhá léta jako profesor biologie na mezinárodní Atlantické koleji v Llanilltyd Fawr (Llantwit Major), Glamorgan, Wales a je nadále činný jako laický kazatel metodistické církve a člen velšského pěveckého sboru *Unicorn Singers*. Tento soubor vystoupil s programem klasické hudby v čs. husitském katedrálním chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí a v Týnském chrámu.

Dne 24.10. 2001 se uskutečnil 34. večer v cyklu Působení práva v církvi a společnosti. Na téma **Postavení teologických fakult v německém právním řádu** přednášel a diskusi vedl **Prof. Dr. Martin Heckel**, vyučující církevního práva z právnické fakulty Univerzity v Tübingenu.

Gratulujeme

Dne 28. 6. 2001 dovršil tajemník naší společnosti a prezenční doktorand PF UK v Praze **Mgr. Záboj Horák** své předcházející studium na právnické fakultě Vestfálské Wilhelmovy university obhajobou diplomové práce a byl mu udělen akademický titul *Magister Legum* – LL.M.

Dne 28. 8. 2001 se dožil osmdesátého životního jubilea člen naší Společnosti **doc. JUDr. Jiří Kejř DrSc.**, právní historik, kanonista, přední český znalec dějin středověkého kanonického práva a právnictví.doby husitské, emeritní vědecký pracovník ČSAV. Nejen jeho životní dílo, obsahující několik set titulů, ale i jeho současné přednášky konané v naší společnosti, v ústavu právních dějin PF UK, pro městské muzeum ve Slaném a v dalších intelektuálních institucích i nyní vedení postgraduálního církevněhistorického studia pro doktorandy HTF UK jsou stálým zdrojem hlubokých informací v oboru, jemuž nebylo vždy přáno a jenž nyní prožívá u nás počátky své renesance.

Ve Zvolenu na Slovensku byl 4. 9. 2001 zvolen za nejvyššího představitele Slovenské viceprovincie Řádu bratří kazatelů – dominikánů **P. ICDr. Mgr. MVDr. Konštanc Miroslav Adam OP**, který patří k zakládajícím členům naší

společnosti. Obhájil předtím na Papežské universitě sv. Tomáše Akvinského (Angeliku) v Římě dne 28. 5. 2001 doktorskou disertaci na téma *I sacramenti dell'iniziazione cristiana nei rapporti interecclesiali tra i cattolici latini e orientali i Slovacchia*. Ad multos annos!

Dne 10. 9. 2001 složil na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze **Mgr. Jiří Pukovec** státní rigorózní zkoušku v oboru české a československé právní dějiny a získal akademický titul doktora práv (JUDr.). Téma jeho rigorózní práce zní „*Konfesionálněprávní úprava financování církví státem na území českých zemí, Slovenska a Podkarpatské Rusi od konce 18. století do roku 1948*“. Tato práce byla podstatným rozšířením jeho původní magisterské diplomové práce z konfesionálního práva a je krásnou ukázkou propojení oborů právních dějin, konfesionálního a finančního práva.

Dne 24. 9. 2001 se konala veřejná obhajoba disertační práce **ICLic. Stanislava Příbyla** na téma „*Právní zajištění ekumenických vztahů mezi církvemi*“. Pětičlenné komisi předsedal Doc. JUDr. Vladimír Kindl, přítomni byli oba oponenti Prof. JUDr. Aleš Gerloch CSc. z PF UK a ICLic. JUDr. Antonín Hrdina z PF ZU i školitel Doc. JUDr. Jiří R. Tretera. Obhajoba byla korunována výrazným úspěchem.

Dne 4. 11. 2001 se dožívá významného životního jubilea zakládající člen naší Společnosti, autor českého překladu CIC/1983 Prof. JUDr. Miroslav Zedníček, ordinář církevního práva na KTF UK. Srdečně blahopřejeme!

(jrt)

News from the Church Law Society

Ing. Eduard Hladký, CSc., the nuclear scientist from Piešťany, visited to our Society from August, 24 to August, 29, 2001.

Mr. Alan Hall, the emeritus professor of biology at the international Atlantic College in Llanilltyd Fawr (Llantwit Major), Glamorgan, Wales, the laical preacher of the Methodist Church and the member of the choir “Unicorn Singers”, visited to our Society on the 22nd of October 2001. His choir presented its program of the Classic music at the Czechoslovakian Hussite Cathedral of St. Nicolas and at the Týnský Church, both at the Old Town Square.

On the 24th of October 2001, the 34th evening of the cycle “The Effects of Law on the Church and Society” was held. **Prof. Dr. Martin Heckel**, the professor of church law at the Law Faculty of Tübingen University, gave a lecture on the theme “**The Status of Theological Faculties in German Law**” and managed a following discussion.

Congratulations!

On the 28th of June 2001 **Mgr. Zábaj Horák**, a secretary of our Society and a full-time postgraduate student at the Law Faculty of Charles University, finished his study at the Law Faculty of Westphalian Wilhelm University by defence of diploma thesis and was awarded by the academic degree *Magister Legum* – LL.M.

On the 28th of August 2001, **Doc. JUDr. Jiří Kejř, DrSc.**, a legal historian, canonist, leading Czech specialist in medieval canon law and the Hussite legal science and practice, former researcher at the Czechoslovak Academy of Sciences and a member of our Society, celebrated his 80th birthday. Not only his life's work containing several hundreds of titles, but also his contemporary lectures given for our Society, the Institute of Legal History of the Law Faculty of Charles University, the Town Museum at Slané and other institutions, so as his present tutorship of postgraduate students of church history at the Hussite Theological Faculty of Charles University, are still a source of detailed information about the subject which was not always favoured and which is in beginning of its renaissance in our country.

P. ICDr. Mgr. Konštanc Miroslav Adam OP, a founder-member of our Society, was elected the highest representative of the Slovak Vice Province of the Dominican Order in Zvolen, Slovakia, on the 4th of September 2001. Before that he defended doctor's thesis on the theme "*I sacramenti dell'iniziazione cristiana nei rapporti interecclesiali tra i cattolici latini e orientali i Slovacchia*". Ad multos annos!

On the 10th of September 2001, **Mgr. Jiří Pukovec** passed doctoral vica voce in the Czech and Czechoslovak legal history and obtained the academic degree „doctor of laws“ (JUDr.). The theme of his doctor's thesis is "*The Financing of Churches at the territory of the Czech Lands, Slovakia and Under-Carpathian Russia from the end of the 18th Century to the Year of 1948*". These thesis arose from the substantial enlargement of his diploma thesis in state ecclesiastical law and they are a beautiful example of connecting legal history, state ecclesiastical law and financial law.

On the 24th of September 2001, **ICLic. Stanislav Příbyl** defended his doctor's thesis on the theme "*The Legal Guarantees of Ecumenical Relations between Churches*" at the Law Faculty of Charles University. Doc. JUDr. Vladimír Kindl was a chairman of the committee, opponents were Prof. JUDr. Aleš Gerloch CSc. from the Law Faculty of Charles University and ICLic. JUDr. Antonín Hrdina from the Law Faculty of West Bohemian University. Příbyl's tutor was Doc. JUDr. Jiří R. Tretera. This defence was a great success!

On the 4th of November 2001, **Prof. JUDr. Miroslav Zedníček**, a founder-member of our Society, translator of the CIC/1983 into Czech and a professor of church law at the Catholic Theological Faculty of Charles University, will celebrate his jubilee. Congratulations!

**Nová internetová stránka
Společnosti pro církevní právo:
<http://spcp.prf.cuni.cz>**

**Tyto internetové stránky nyní existují
i v anglickém jazyce.**

**The new website of the Church Law Society:
<http://spcp.prf.cuni.cz>**

These websites are available in English now.

*Toto číslo Revue církevního práva vychází
s finanční pomocí
Katolické církevní rady kantonu Thurgau ve Švýcarsku.*

*Diese Nummer der Zeitschrift Revue církevního práva (Revue
für Kirchenrecht) wird dank der Hilfe vom Katholischen
Kirchenrat des Kantons Thurgau in der Schweiz herausgegeben.*

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA

Vydává: Společnost pro církevní právo
ve spolupráci s Českou křesťanskou akademií

Adresa redakce: 110 00 Praha 1, Husova ul. 8
e-mail: SPCP@ius.prf.cuni.cz
<http://spcp.prf.cuni.cz>

Šéfredaktor: Jiří Rajmund Tretera

Výkonný redaktor: Jiří Jirsa

Členové redakční rady: Jiří Georgiev
Michal Heldenburg
Záboj Horák
Štěpán Hůlka
Jiří Jirsa
Jana Mindlová
Stanislav Příbyl
Stanislav Pšenička
Jan Šafránek
Tomáš Zadražil

Grafická úprava obálky: Ing. arch. Josef Hyzler

Redakční uzávěrka tohoto čísla proběhla ke dni 25. 10. 2001.

Sazba: RNDr. Marcela Braunová, Nad Palatou 54, 150 00 Praha 5

Tisk: ÚZPI – repro odd., Slezská 7, 120 56 Praha 2

ISSN 1211–1635

MK ČR 7429